

Konsta Kivelä

OPETTAJANA OPPIMASSA

Opinnäytetyö
CENTRIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Musiikin koulutusohjelma
Toukokuu 2020

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Centria-ammattikorkeakoulu	Aika Toukokuu 2020	Tekijä/tekijät Konsta Kivelä
Koulutusohjelma Musiikin koulutusohjelma		
Työn nimi OPETTAJANA OPPIMASSA		
Työn ohjaaja Riitta Kossi		Sivumäärä 33
Työelämäohjaaja Riitta Kossi		
<p>Tässä opinnäytetyössä tutkittiin opettajuutta sekä sen kehitysmahdollisuuksia. Opinnäytetyön tutkimuskysymys etsi vastauksia siihen, miten opettajuutta voisi kehittää. Minkälainen ohjaus vastaa nykyaikaista oppilaslähtöistä oppimista sekä kasvua ja kehitystä? Tavoitteena oli koota pedagoginen opas, joka herättäisi pedagogeissa syvällisempää pohdintaa omasta ohjauksestaan. Koska opetusala elää jatkuvassa kehityksessä, tarkoituksena oli antaa tutkijalle itselleen sekä muille pedagogeille uusia näkökulmia ja keinoja ohjauksen monipuolistamiseksi. Työssä käsiteltiin opetukseen liittyviä teorioita, problematiikkaa ja mahdollisuuksia sekä omaa kokemusta opettajana toimimisesta. Perinteisen pedagogiikan lisäksi työhön tuotiin näkemyksiä musiikkiterapian menetelmien hyödyntämisestä musiikin-opetuksessa.</p> <p>Opinnäytetyössä käytettiin kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää. Tutkimusprosessi oli luonteeltaan kokemuksellista sekä tutkivaa oppimista. Aineistonkeruun menetelminä käytettiin havainnointia omista kokemuksista sekä erilaisia dokumentteja. Työ perustui pitkälti tutkijan omaan kokemukseen soitonopetuksesta, jonka tueksi haettiin teoriataustaa alan kirjallisuudesta. Tutkimus sisälsi osittain myös toimintatutkimuksen piirteitä.</p> <p>Tutkimuksessa tuotiin ilmi opettamiseen liittyviä ongelmia ja niiden mahdollisia ratkaisuja. Työhön onnistuttiin tuomaan uusia ideoita sekä jo entuudestaan tuttuja hyväksi todettuja menetelmiä. Opinnäytetyön tavoitteet onnistuttiin toteuttamaan ja tutkimuskysymykseen löydettiin vastauksia. Tutkimuksessa esille tuodut uudet ideat sekä menetelmät antavat pedagogeille lisää välineitä tulevaisuutta varten.</p>		

Asiasanat

Musiikkikoulu, musiikkiterapia, oppiminen, oppimiskäsitykset, vuorovaikutus, yksilöllisyys

ABSTRACT

Centria University of Applied Sciences	Date May 2020	Author Konsta Kivelä
Degree programme Music		
Name of thesis LEARNING AS A TEACHER		
Instructor Riitta Kossi		Pages 33
Supervisor Riitta Kossi		
<p>The subject matter in this thesis focuses on teaching and its related development opportunities. The research focuses on the ways in which teaching can be developed and what kind of guidance supports the modern student-led learning as well as growth and development. The aim was to develop a pedagogical guide for teachers to inspire deeper reflection on their own teaching methods. As the realm of teaching is continuously evolving, the purpose was to give the researcher himself as well as other pedagogues new points of view and ways to diversify their teaching. This thesis includes theory, problems and opportunities related to teaching and the researcher's own experience as a teacher. In addition to traditional pedagogy this thesis discusses the ways in which music teaching can benefit from music therapy methods.</p> <p>This thesis uses qualitative research methodology. The research process was based on the researcher's own experience as an instrument teacher as well as research-based learning. The collection methods were observation and literary review. To support this, further theory was collected from literature in the field of teaching and music therapy. In addition, this research had characteristics of an activity analysis.</p> <p>The study describes the problems related to teaching and possible solutions to them. The thesis was successful in bringing new ideas and existing beneficial teaching methodologies together. The aim of this thesis was met, and answers were found to the research questions. The new ideas and methodologies put forth in this study give pedagogues additional tools for the future.</p>		
Key words Individuality, interaction, learning, learning conceptions, music school, music therapy		

TIIVISTELMÄ
ABSTRACT
SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	1
2 OHJAUS JA OPPIMINEN	3
2.1 Oppimiskäsitykset	5
2.2 Oppimisympäristön vaikutus.....	6
2.3 Opettajan herkäät tuntosarvet.....	10
2.3.1 Tunteiden rooli oppimisessa	11
2.3.2 Vuorovaikutus	12
2.3.3 Arviointi ja palaute	13
3 MUSIIKKITERAPIAN ELEMENTIT OSANA OPETUSTA	15
3.1 Musiikkiterapian määrittelyä	15
3.2 Musiikkiterapian menetelmiä	17
4 TULEVAISUUDEN MUSIIKKIKOULU	24
4.1 Tavoitteet	24
4.2 Toimintatavat ja arvot.....	25
5 POHDINTA	29
LÄHTEET	31

1 JOHDANTO

Mitä on hyvä opettajuus? Mitä voisin opettajana tehdä paremmin tai teenkö jotain väärin? Pitäisikö minun muuttaa opetustyyliäni? Miten saan oppilaat innostumaan tylsästäkin aiheesta? Voisinko tuoda opetuslalle jotain uutta ja mullistavaa? Tämän opinnäytetyöni tarkoitus on esitellä näkemyksiäni hyvästä nykyaikaisesta opettamisesta tai opettajuudesta sekä pohtia miten musiikinopetusta voisi monipuolistaa. Työ perustuu omaan kokemukseeni opettajana toimimisesta sekä musiikkipedagogin opintoihini. Opinnäytetyöni idea lähti omasta kokemuksesta sekä mielenkiinnosta soitonopetusta ja sen kehittämistä kohtaan. Opinnäytetyöni tutkimuskysymys etsi vastauksia siihen, miten opettajuutta voisi kehittää sekä minäkalainen ohjaus vastaa nykyaikaista oppilaslähtöistä oppimista sekä kasvua ja kehitystä. Opetusala elää jatkuvassa kehityksessä, ja mielestäni opettajien kuulukin olla alan kehityksessä tiiviisti mukana. He viime kädessä vastaavat opetustilanteista sekä oppilaiden oikeanlaisesta ohjaamisesta.

Olen toiminut kitaransoiton tuntiopettajana kansalais- ja työväenopistoissa muutaman vuoden ajan, ja ilman tätä käytännön kokemusta opetustyöstä minulle ei olisi syntynyt paloa tehdä tällaista tutkimusta. Se, että olisi täydellinen opettaja heti alusta alkaen, on mahdoton ajatus. Tämän olen huomannut säännöllistä opetustyötä tehdessäni. Opettajuus kehittyy kokemuksen ja kehittämisen halun kautta. Oman opetuksen suhteen olen melko kriittinen ja haluan viedä osaamistani koko ajan eteenpäin. Tavoitteeni on tehdä ohjauksesta oppilaslähtöisempää ja oppilaan oman ymmärryksen avulla tapahtuvaa oppimista kehitystään vastaavasti. Haluan löytää jatkuvasti enemmän tietoa erilaisista opetustavoista ja tuoda niitä omaan ohjaukseeni monipuolistaakseni sitä erilaisten oppijoiden tavoittamiseksi. Erilaisten opetustapojen käyttäminen ja monipuolistaminen ei ole kuitenkaan aivan niin yksinkertaista, vaan siihen liittyy ongelmia, joita tuon ilmi tutkimuksessani.

Musiikkiterapian elementtien käyttömahdollisuus sekä niiden sovellettavuus musiikinopetuksessa ovat myös oleellinen osa tätä opinnäytetyötäni. Suorittamani musiikkiterapian perusopinnot ovat vaikuttaneet minuun lähtemättömällä tavalla. Perusopinnot ovat vaikuttaneet käsitykseeni musiikista sekä omaan soitonopetukseeni. Musiikkiterapian menetelmiä soveltamalla voitaisiin tavalliseen musiikinopetukseen tuoda uusia terapeutisia piirteitä ja hyötyjä.

Opinnäytetyöni on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Kvalitatiivinen tutkimus on luonteeltaan kokonaisvaltaista tiedon hankintaa, jossa pyritään kuvaamaan todellista elämää. Aineisto pyritään kokoa-

maan luonnollisissa ja todellisissa tilanteissa. Laadullisessa tutkimuksessa käytetään pääsääntöisesti ihmistä tiedonkeruun välineenä. Tutkija pyrkii paljastamaan kontekstista uusia ja odottamattomia yksityiskohtia. Kvalitatiivinen tutkielma suosii laadullisten metodien käyttöä aineistoa hankittaessa. Metodeja ovat mm. teemahaastattelut, osallistava havainnointi, ryhmähaastattelut sekä dokumenttien ja tekstien loogisesti etenevät analyysit. Tutkimussuunnitelma on joustava ja se muotoutuu tutkimusprosessin edetessä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 151–155.) Tutkimukseni perustuu omakohtaisiin kokemuksiini, erilaisiin dokumentteihin ja alan kirjallisuuteen sekä henkilökohtaisiin tiedonantoihin. Laadullinen tutkimusote pyrkii ymmärtämään ilmiötä ja siitä halutaan saada syvälinen näkemys (Kananen 2015, 70–71). Tutkimuksessani olen pyrkinyt tuomaan esiin opettamiseen liittyviä ilmiöitä sekä ymmärtämään niitä. Ilmiöihin syventyminen sekä niiden problematiikan analysoiminen ovat oleellinen osa työtäni.

Käytän tutkimuksessani pääasiassa pedagogiikan sekä musiikkiterapian teoksia, mitkä tukevat näkemystäni nykyaikaisesta hyvästä opettamisesta sekä sen soveltamisesta. Näitä teoksia ovat mm. Oppiminen ja koulutus (Rauste-Von Wright, Von Wright & Soini 2003), Oivaltava oppiminen (Lonka 2015), Musiikkipedagogin käsikirja (Jordan-Kilki, Kauppinen & Viitasalo-Korolainen 2013) sekä Musiikkiterapiapalvelut (Ala-Ruona, Saukko & Aarre 2009). Tällaisten perusteosten lisäksi olen käyttänyt useita artikkeleita, lehtijulkaisuja, opinnäytetöitä, väitöskirjoja sekä verkkojulkaisuja.

Tutkimusprosessi oli luonteeltaan kokemuksellista sekä tutkivaa oppimista. Prosessin aikana löysin uutta tietoa opettamiseen liittyvistä asioista, jota hyödynsin opinnäytetyössäni. Opetustyön kokemuksieni perusteella olen havainnut tietyt menetelmät sekä opetustavat toimiviksi. Tarkoitukseni oli esitellä näitä ideoita tässä tutkimuksessa. Aineistonkeruussa huomasin, että kyseisiä menetelmiä osittain hyödynnetäänkin jo opetuksessa. Toin ajatukset silti tutkimuksessani esille, sillä koen niiden olevan oleellinen osa omaa opetustani sekä edustamiani arvoja. Tarkoitukseni oli tuoda pedagogeille uusia ideoita sekä herättää heissä pohdintaa ja oman opetuksen analysointia. Työstä löytyy jo tuttuja ohjaamiseen liittyviä asioita, mutta varmasti myös jotain uutta. Pedagogi voi itse päättää onko uusi idea uhka vai mahdollisuus.

2 OHJAUS JA OPPIMINEN

Tämä luku sisältää teoriaa sekä omaa pohdintaani niistä ohjaukseen ja oppimiseen liittyvistä asioista, mitkä koen tärkeiksi opetuslallalla toimiessani. Käytän pääsääntöisesti termiä ohjaus opettamisen sijaan, sillä se vastaa paremmin nykyhetken tavoiteltua opetustilanteen luonnetta. Ohjaus tarkoittaa yksilöllisen kokonaisvaltaisen kasvuprosessin tukemiseen perustuvaa opettajan ja oppilaan välistä pedagogista suhdetta (Peda.net). Pedagogiikalla viitataan opetus- tai kasvatustaitoon ja yleisessä merkityksessä se on käsitys siitä, miten kasvatusta tai opetus tulisi järjestää (Tieteen termipankki 2020). Opettajan rooli on muuttunut vuosien saatossa: opettaja ei enää varsinaisesti opeta vaan toimii oppimisen ohjaajana sekä oppimisprosessin rinnalla kulkijana. Ohjaamisella pyritään vahvistamaan oppijan aktiivisuutta ja toimijuutta, sillä työskentelyn lähtökohtana ovat omat edellytykset ja kokemukset. (Jordan-Kilki, Kauppinen & Viitasalo-Korolainen 2013, 9.)

Opetushallituksen perusopetuslain ja -asetuksen sekä tavoitteet ja tuntijaon määrittävän valtioneuvoston asetuksen pohjalta laaditussa perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa on mainittu koulutuksesta seuraavasti:

Perusopetuksen ohjausjärjestelmän tarkoituksena on varmistaa koulutuksen tasa-arvo ja laatu sekä luoda hyvät edellytykset oppilaiden kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle. Ohjausjärjestelmän normiosan muodostavat perusopetuslaki ja -asetus, valtioneuvoston asetukset, opetussuunnitelman perusteet sekä paikallinen opetussuunnitelma ja siihen perustuvat lukuvuosisuunnitelmat. Järjestelmän eri osat uudistuvat, jotta opetuksen järjestämisessä pystytään ottamaan huomioon muutokset koulua ympäröivässä maailmassa ja vahvistamaan koulun tehtävää kestävän tulevaisuuden rakentamisessa. (Opetushallitus 2014, 9.)

Koulutus on aina interventiotia. Sen tarkoitus on muuttaa yhteisön käytänteitä ja ratkaista yhteiskunnan ja sen jäsenten ajankohtaista problematiikkaa (Rauste-Von Wright, Von Wright & Soini 2003, 17). Koulutus mahdollistaa meille yhteiskunnan jäsenille vankan tietotaidollisen peruspohjan, minkä avulla oppilailla on valmiudet toimia tulevaisuudessa itseään kiinnostavalla alalla. Koulutus pyrkii toimimaan ajanmukaisten standardien mukaisesti ja siksi se elää jatkuvassa kehityksessä palvellaakseen opiskelijoiden tarpeita tulevaisuudessakin.

Oppimista on käsitelty muun muassa seuraavasti:

Elämän varhaisvaiheista saakka taltioimme ja tulkitsemme uutta informaatiota, rakennamme alati jäsentyvää ja rikastuvaa kuvaa siitä fyysisestä ja sosiaalisesta maailmasta,

jossa elämme, ja itsestämme tämän maailman osana. Tätä prosessia kutsumme oppimiseksi. (Rauste-Von Wright ym. 2003, 50.)

Usein kuulee sanottavan, että monet taidot oppii vain tekemällä. Se on totta esimerkiksi useiden käytännön taitojen opettelussa. On kyseessä sitten helpoksi ajateltu arkiaskare tai monimutkaiseksi koettu tieteellinen taito, vaativat ne kuitenkin paljon toistoja ja kokemusta teoreettisesta vaikeustasosta huolimatta. Jos haluaa oppia kirjoittamaan kymmensormijärjestelmällä, on sitä harjoiteltava melko paljon, jotta se automatisoituisi sekä siitä tulisi osa omaa luontaista toimintaa. Tai jos haluaa oppia rullalautailemaan, on sen eteen tehtävä töitä vuosia ja tuhansia toistoja, jotta haluttu temppu saadaan onnistumaan (Ojanen 2017, 9).

Toistojen merkitys korostuu myös soitonopiskelussa. Esimerkiksi kitaransoiton opiskelussa kitaristi voi harjoitella vuosikausia tiettyä asiaa saavuttaakseen itseään miellyttävän kuulokuvan ja tavan tuoda sen instrumentistaan esille. Soittaja voi hallita jonkin kappaleen jo varhaisemmassa vaiheessa sen yksinkertaisuudessaan, eli pystyy tuottamaan soittimestaan halutut äänet oikeassa järjestyksessä ja tempossa, mutta soittajalle kantautuva kuulokuva ei välttämättä vastaa odotuksia. Tällöin soittaja haluaa kehittää taitoaan hyvin yksityiskohtaisesti ja keskittyä siihen, miten yksittäiset äänet ja soinnut voidaan tuottaa tavoitellusti ja sulavasti yhdistää toisiinsa. Soittaja voi matkia kuuntelemaansa esimerkkiä mahdollisimman tarkasti tai vaihtoehtoisesti luoda oman tulkintansa teoksesta vaikkapa rytmistä muuntelua eli fraaseerausta käyttäen.

Kirsti Lonka (2015, 221) esittelee kokonaisvaltaisen oivaltavan oppimisen mallin, joka perustuu nykyajan aktivoivan ja tutkivan oppimisen mallien uusiin ulottuvuuksiin. Näitä ulottuvuuksia ovat esimerkiksi edistyksellinen digitaalinen teknologia ja oppimis- ja motivaatiotutkimus. Nykyajan teknologia tarjoaa paljon erilaisia ärsykeitä, joiden takia voi olla melko vaikea keskittyä yhteen asiaan perusteellisesti. Siksi tämän päivän opetuksessa on otettava erityisesti huomioon oppilaan kiinnostuksen syöttäminen, ylläpitäminen ja syventäminen. (Lonka 2015, 221.) Opetuksen luonteen on ikään kuin mukautettava ajan trendien mukaan. Jotta oppilas saadaan kiinnostuneeksi soitonopiskelusta, on otettava selvää mikä herättää hänen motivaationsa. On myös huomioitava millainen palaute edistää oppilaan oppimista ja luovuutta sekä miten niitä voi tukea. Luovan ajattelun ja oppimisen ilon tukeminen sekä korostaminen ovat tärkeitä oivaltavan oppimisen toteutuksessa.

2.1 Oppimiskäsitykset

Oppimiskäsitysten avulla voidaan tunnistaa ja arvioida ohjauksessa sekä oppimisessa tapahtuvia ilmiöitä ja tapoja. Oppimiskäsitykset auttavat todentamaan opettajan ja oppilaan roolit sekä niiden merkitykset. Oppimiskäsityksiin tutustuminen on antanut minulle mahdollisuuden tutkia omaa opetustani, tunnistaa sieltä niitä asioita mistä tulisi pitää kiinni ja missä olisi vielä kehitettävää. Oman toiminnan itsereflektointi on oleellista opettajana tai ohjaajana toimimisessa sekä toiminnan jatkuvan kehityksen kannalta. Nykypäivän opetus Suomessa tavoittelee humanistiseen ihmiskäsitykseen perustuvaa oppimista, eli oppija toimii tavoitteellisena ja aktiivisena tiedon hankkijana, käsittelijänä, arvioijana sekä oman tietorakenteensa jäsentäjänä. Humanistisen ihmiskäsityksen vastakohtana voidaan pitää mekanistista ihmiskäsitystä, jossa oppijan rooli on passiivinen valmiin tiedon vastaanottaja ja siihen reagoija. (Pylkkä 2020.) Tässä luvussa käyn läpi oleellisia asioita oppimiskäsityksistä, joiden mukaiset piirteet ja teoriat koen olevan tärkeitä hyvä opetuksen saavuttamiseksi.

Konstruktivistinen oppimiskäsitys perustuu oppilaslähtöiseen ohjaukseen ja oppimiseen, jossa oppija käyttää hyväkseen jo aikaisemmin opittua tietoa ja taitoa. Oppilas oivaltaa uudet asiat ja teoriat oman toimintansa tuloksena jo aiemmin opittuun tietoon ja taitoon perustuen. Konstruktivistisessa oppimiskäsityksessä opettaja antaa oppilaalle tilaa pohtia sekä tehdä omia päätelmiä. Ohjaaminen tapahtuu oppilaan oman ymmärryksen mukaisesti ja mahdollisuus oppimiseen tarjotaan oppilaan kehitystä vastaavasti. Tässä kohtaan oikeanlaisen opetussuunnitelman tärkeys on merkittävä, sen on tuettava oppilaan yksilöllistä kasvua sekä joustettava kunkin oppijan tarpeita vastaten. Oppijoita on monenlaisia ja heillä on erilaiset tavat ymmärtää sekä käsitellä asioita, tämä on otettava opetuksessa ja palautteen annossa huomioon. Sosiaalinen vuorovaikutus on myös keskeinen osa kyseistä oppimiskäsitystä. (Rauste-Von Wright ym. 2003, 162–176.)

Konstruktivistinen oppimiskäsitys sisältää paljon hyviä piirteitä, joita nykyaikaisessa opetuksessa pyritään toteuttamaan. Opetushallituksen perusopetuksen perusteetkin perustuvat tähän oppimiskäsitykseen (Rauste-Von Wright ym. 2003, 194). Halu oppia ja sen kehittäminen oman tiedon varaisesti sekä omaaloitteisesti on mutkattoman oppimisen kannalta optimaalinen tilanne. Omassa opetuksessani käytän mahdollisimman paljon oppilaalla jo valmiiksi olemassa olevaa tietotaitoa hyväksi, jotta hän sitä kautta oivaltaisi uuden tavoittelemamme asian. Näin oppilas muistaa uuden asian paremmin ja pystyy itse luomaan siltoja uuden tiedon ja jo aikaisemmin opitun välille. Siten oppilaalle syntyy uusi isompi hänelle merkittävä ja ymmärrettävä kokonaisuus. Opettamisen hienoimpia hetkiä ovat, kun oppilas itse oivaltaa

uutta ja yhdistää sen vanhaan, se motivoi sekä oppilasta että opettajaa. Aina oppilaan oma osaaminen ei riitä, vaan hän voi aluksi tarvita ohjausta ja apua sekä käytännön esimerkkejä.

Konstruktivistisen oppimiskäsityksen vastakohtana voidaan pitää behavioristista oppimiskäsitystä. Behavioristinen oppimiskäsitys perustuu luonnontieteelliselle ajattelulle, jossa ihmisen ja eläimen oppimisen peruseriaatteiden katsotaan olevan samanlaiset. Opetuksessa oppijaan kohdistetaan tarkoituksenmukainen kysymys tai muu ympäristöstä tuleva ärsyke ja siitä syntyvään reaktioon tai vastaukseen annetaan välitön palaute. Vastatessaan oikein tai halutun reaktion tapahtuessa oppija palkitaan. Väärästä vastauksesta seuraa negatiivinen palaute tai rangaistus. Palautteen tarkoitus on vahvistaa oppijan käsitystä siitä, mikä on oikein ja mikä väärin. (Rauste-Von Wright ym. 2003, 148.) Behavioristinen oppimiskäsitys kuulostaa vanhahtavalta ja osittain melko armottomalta tavalta opettaa, mutta silti tunnistan behavioristisia piirteitä meidän nykypäivämme tavoista toimia ja ohjata toisiamme.

Opettaessani olen huomannut, että on hyvä antaa oppilaan tehdä itsereflektiota, joka on oiva työkalu tehokkaan oppimisen tueksi. Tämä tarjoaa oppilaalle tilaisuuden miettiä mitä hän osaa jo hyvin ja missä olisi vielä kehitettävää. Itsereflektion hyödyntäminen tarjoaa väylän konstruktivistisen oppimiskäsityksen mukaiseen oppimiseen, eli oppilas oivaltaa oman toimintansa tuloksena. Oppilasta olisi hyvä kannustaa videoimaan omaa soittoaan. Omia soittovideoita katsomalla oppilas voi arvioida omia vahvuuksiaan sekä kehityksen kohteita. Näin hän myös syventää omaa ymmärrystään ja muistaa asian paremmin kuin vain opettajan selostuksen kuunneltua. Itsereflektio on oiva apuväline, mutta on muistettava ketä ohjaamme. Oppilaan ollessa nuori, hän luultavasti tarvitsee vielä aikaa ja kokemusta, jotta hän oppii tekemään itsereflektointia omasta soitonopiskelustaan. Olen kuitenkin huomannut, että nuoretkin oppilaat osaavat tunnistaa omat vahvuutensa ja heikkoutensa. Yhdessä keskusteltaessa he itsekin huomaavat, mitä harjoitella. Tätä itsereflektointia voi kutsua myös oivaltavaksi oppimiseksi (Lonka 2015, 234).

2.2 Oppimisympäristön vaikutus

Oppimisympäristöön on tärkeää kiinnittää huomiota etenkin varhaiskasvatuksessa sekä nuorten oppilaiden kanssa. Suomessa opetuksessa saatetaan käyttää hyväksi leikkejä, pelejä ja ulkoilua, jotka voidaan liittää opiskeltavaan aiheeseen. Tämä on oivallinen vaihtoehto esimerkiksi vilkkaiden lasten ohjaamisessa pulpetissa istuttamisen sijaan. (Lonka 2015, 111.) Mielestäni Suomen varhaiskasvatus ja nuorten opetus on esimerkillistä. Niissä käytetään monipuolisesti hyväksi erilaisia oppimiskeinoja sekä toteute-

taan oppilaille oppiminen heitä aktivoivalla ja kiinnostavalla tavalla. Kaikkien olisi hyvä viettää enemmän aikaa ulkona sekä oppia luonnon keskellä. Nykyään puhutaan paljon ilmiöoppimisesta, jossa oppiminen perustuu aistein havaittavaan, mielenkiintoa herättävään luonnon tai yhteiskunnan tapahtumaan tai tunteisiin liittyvään kokemukseen (Opetushallitus 2020). Tunteiden vaikutuksesta oppimiseen palaan vielä myöhemmin seuraavassa luvussa.

Pelit ja leikit ovat hauskoja, ja jos siihen on mahdollista liittää ohjaus ja oppiminen, niin miksi emme käyttäisi tilaisuutta hyväksemme. Lasten opetuksessa pelien, leikkien ja ulkoilun käyttäminen osana opiskelua toteutuu jo melko hyvin. Mielestäni olisi hienoa, jos sitä pystyttäisiin hyödyntämään myös vanhemmilla oppijoilla. Opettaessani olen huomannut, että pelit ja leikit aikuisopiskelijoiden kanssa innostavat heitä ja tuovat iloa tunneille. Siksi käytän niitä melko aktiivisesti opetuksessani. Myös oma kokemus lapsuudestani on, että pelit ja leikit jättivät muistiin aina pysyvemmän oppimisen jäljen. Kuuluisa sokraattinen metodi on myös oivallinen työkalu ja tavallaan myös eräänlainen pelin tai leikin muoto, jota käytän opetuksessani paljon. Kyseessä on filosofinen menetelmä, jossa vuoropuhelulla ja kysymyksillä keskustelun toinen osapuoli itse huomaa ajattelunsa ristiriitaisuudet (Tieteen termipankki 2020). Kyselystä tai oikeastaan kuulustelusta leikkisällä ja pelillisellä ilmapiirillä saa hyvän oppimista tehostavan työvälteen. Tällaisilla pienillä lisillä on tuntien kannalta merkittävä ja tunnelmaa keventävä vaikutus, joka lisäksi parantaa oppilaan ja opettajan välistä pedagogista suhdetta.

Informaatiotutkimuksen ja interaktiivisen median professori Frans Mäyrä (2015) esittää ajatuksia siitä, miten leikillisyyttä ja pelillisyyttä voi hyödyntää työelämässä ja aikuiskoulutuksessa. Mäyrä näkee leikeissä ja peleissä mahdollisuuden työnteon tuloksellisuuden ja mielekkyyden tehostamiseksi, toisin kuin vanhanaikainen ajatus siitä, että leikit ja pelit eivät sovi samaan yhtälöön työnteon kanssa. (Mäyrä 2015.) Mäyrällä on melko disruptiivinen lähestyminen työarjen uudistamiseksi, mikä on mielestäni positiivinen asia ja hänen ehdottamilla keinoilla saadaan haluttuja tuloksia aikaiseksi. Esimerkiksi pelien ja leikkien yhdistämistä opiskeluun ja opetukseen on tehty jo melko pitkän aikaa ja niiden toimivuudelle on näyttöä. En näe miksi sillä ei olisi positiivisia vaikutusta myös työssä toimimiseen. Nykyään puhutaan paljon disruptiivisen ajattelun ja kehittelyn tärkeydestä ja sen mahdollisuuksista. Disruptio tulee alun perin teknologian kehittämisestä tapahtuvasta ilmiöstä, jossa uusi keksintö haastaa perinteiset toimitavat. Voidaan puhua tällaisesta murroksesta, häiriöstä tai jopa sekasorrosta, joka aiheuttaa jonkin asian uudelleen määrittämisen ja lopulta tuottavuuden parantamisen. (Pinomaa 2018.)

Ammattikorkeakoulussa opintojeni aikana soitonopettajanani on toiminut Jussi Turpeinen, jonka neuvot pedagogisen työn harjoittelussa ovat olleet minulle merkityksellisiä. Turpeisen ammattitaito perustuu

monipuoliseen kokeneisuuteen opetus- sekä musiikkialalla. Hänellä on kokemusta mm. musiikkikoulun perustamisesta, toiminnanjohtajan työstä, lasten ja aikuisopiskelijoiden opetustyöstä sekä muusikkona ja säveltäjänä toimimisesta maamme huipputason yhtyeissä. Turpeisen mukaan pienten lasten soittotunnit on hyvä pitää leikinomaisena ja tuntikohtaisten suunnitelmien tulisi joustaa sekä mukautua oppilaiden tarpeiden mukaisesti. (Turpeinen 2020.) Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että välttämättä joka tunnilla oppilas ei halua tai keskittymiskyky ei riitä oman instrumentin harjoitteluun. Tällaisilla tunneilla voidaan kuunnella musiikkia, kokeilla muita instrumentteja tai käyttää hyväksi erilaisia luovia työskentelytapoja, kuten piirtämistä. Opettajan on hyvä olla myös varautunut monenlaisiin tilanteisiin. Tärkeintä olisi saada oppilas pidettyä kiinnostuneena harrastuksesta. Tässä on myös vahva yhteys konstruktivistisen oppimiskäsityksen perusteisiin, jossa opetussuunnitelma ja tuntikohtaiset opetussuunnitelmat joustavat oppilaan tavoitteiden, kehittymisen ja toiveiden mukaisesti (Rauste-Von Wright ym. 2003, 175–176).

Edellä mainitsemaani mahdolliseen tilanteeseen olisi potentiaalinen tilaisuus yhdistää musiikkiterapian luovat työskentelytavat pienten lasten soitonopetuksessa. Esimerkiksi kuvallista työskentelyä ja liikkumista voisi yhdistää soitonopiskeluun. Tällöin nuori opiskelija saa erilaisia kiinnostavia virikkeitä, mutta toiminta kuitenkin vahvistaa samanaikaisesti harrastusta monipuolisesti. Tulen palaamaan tähän asiaan vielä myöhemmin työssäni luvussa 3.2 musiikkiterapian elementit osana modernia musiikinopetusta.

Orff-pedagogiikka on musiikkikasvatusfilosofia, jonka lähtökohta on vuorovaikutteinen opetusprosessi. Pääasialliset toiminnalliset elementit ovat liike, puhe, laulu ja soitto. Menetelmän avulla voidaan tuoda musiikillinen ilmaisu osaksi muita taideaineita. Musiikillinen lähestymistapa on kokeilua, improvisointia ja ilmaisua. Opetusprosessi rakentuu kunkin opetusryhmän mukaisesti. Ryhmissä pyritään luovuuteen virikkeiden ja tilan kautta. Ryhmissä opitaan oman kokeilun kautta sekä pidetään leikki oleellisena osana opetusta. Orff-pedagogiikka tarjoaa musiikkikasvattajille mahdollisuuden monipuoliseen ohjaamiseen oppimisympäristöstä tai kohderyhmästä riippumatta. (JaSeSoy ry 2020.) Orff-pedagogiikan avulla voidaan laajentaa oppimisympäristöä viemällä oppitunnit esimerkiksi ulos tai johonkin muuhun virikkeelliseen tilaan. On myös positiivista, että musiikin opiskeluun voidaan liittää säännöllistä liikkumista ja leikkimistä. Menetelmää voisi laajentaa myös aikuisopetukseen tai esimerkiksi työyhteisöjen aktiviteetteihin. Yhteinen liikkuminen ja musisoiminen vahvistaisi ryhmän sosiaalisuutta ja yhteishenkeä.

Oppimisympäristön tulisi tukea oppilaan oppimista ja vuorovaikutusta opettajan sekä opiskeltavan aiheen välillä. Opetustilasta olisi hyvä löytyä kontekstiin liittyviä virikkeitä, sisustusta tai muuta aiheellista olemusta. (Lonka 2015, 106.) Koen, että oppimisympäristön tulisi olla innostava ja kontekstiin sopiva

ja siten tukisi oppilaan keskittymistä sekä motivoisi oppimaan. Esimerkiksi kitaransoiton opetuksessa opetustilan tulisi olla tarpeeksi avoin sekä tilava, missä on alaan liittyvää sisustusta ja välineistöä. Tilavuus ja äänieristys on tärkeää myös sen takia, ettei äänen voimakkuus nousisi liian korkeaksi ja näin soitto ei myöskään häiritse tilan ulkopuolisia. Kitaransoiton opiskeluun liittyvän kaluston tai välineistön tulisi olla asianmukaista sekä tila saisi olla viihtyisä ja valoisa mieluisten oppimishetkien saavuttamiseksi.

Usein opetus tapahtuu vanhojen koulujen luokkatiloissa, missä puutteita esiintyy aina johonkin oleelliseen tarpeeseen liittyen. Yleisiä puutteita ovat kunnolliset lainasoittimet ja tarvikkeet, äänentoisto ja joskus näitä ei ole ollenkaan. Toisaalta saatavilla olevalla välineistöllä yleensä pärjää ja muita tarpeellisia asioita voi tuoda itse tai ehdottaa koululle hankittavaksi. Usein ei ole mahdollisuutta itse parantaa tiloja, mutta kannattaa tehdä ehdotuksia koulun hallinnolle uusista ideoista ja hankinnoista. Hyvin perustellut ehdotukset saattavat toteutua. Ihanteellista olisi, jos käyttöön saisi oman opetustilan ja vapauden toteuttaa tarvittavia muutoksia ja uudistuksia. Siksi opetan mieluusti kotona, sillä olen panostanut työtilaani ja sen kalustoon sekä sisustukseen oman työmukavuuden parantamiseksi.

Teknologian hyödyntäminen ja sen integroiminen osaksi opetusta ja oppimista on yleistynyt sekä levittänyt laajalti sekä koulutukseen että kotiarkeen (Lonka 2015, 111). Tietotekniikka ja teknologia nykypäivän opetuksessa on melko runsasta. Tietokoneohjelmat ja sovellukset tablet-tietokoneisiin ja kännyköihin ovat näyttäviä ja oivallisia oppimisen tehostamiseen ja oppimateriaalien laajentamiseen. Nykymaailmamme pyörii teknologian ympärillä ja jo nuoret oppijat ovat hyvin kiinnostuneita oppimaan enimmälti tietokoneiden ja tablettien avustuksella. Teknologiaa käytetään tehokkaasti oppimisen tehostamiseksi ja sen avulla voidaan luoda tällaisia teknologian rikastamia leikin ja oppimisen yhdistäviä ympäristöjä (Lonka 2015, 111). Erilaiset sovellukset kännyköihin ja tablet-tietokoneisiin ovat hyödyllisiä ja käytän itsekin niitä opetuksessani. Oppilaat kuitenkin katsovat päivästä toiseen laitteiden ruutuja ja kirjoittavat vain kirjainnäppäimistöillä. Käytän oppitunneillani paljon myös tavallista paperia, kynää ja kirjoja sekä tietenkin keskustelua ja pohdintaa yhdessä oppilaan kanssa. Tuntuu, että oppilaistakin on mukavaa välillä katsoa ruudun sijaan paperia ja kirjoittaa asioita käsin. Teetätän myös oppilailla käsin kirjoitettavia tehtäviä. Mielestäni on hyvä pitää kiinni myös perinteisistä oppimistavoista kuten käsin kirjoituksesta, vaikkakin on mentävä maailman kehityksen mukana ja tarjota opetusta niiden vaatimusten mukaisesti.

Professori Mäyrä (2015) pohtii teknologian suurta roolia tämän päivän työelämässä ja sen mahdollisia varjopuolia. Tietotekniikan avulla seurataan työaika, täytetään raportteja, matkalaskuja ja projektisuunnitelmia ja joskus työajat venyvät sen takia pitkälti iltaan. Kaiken tällaisen ohella pitäisi vielä tehdä varsinaista työtä. (Mäyrä 2015.) Tietotekniikan tarkoitus on tehostaa työntekoa ja tuloksellisuutta, mutta syökö se sittenkin liikaa siitä oleellisimmasta ja jääkö meille tarpeeksi aikaa pohtimiselle ja kehitystyölle? Teknologia on monipuolisesti läsnä joka puolella melkein pä ammatista riippumatta ja se voi olla hyödyllinen ja luova apuväline, mutta jossain kohtaa on hyvä kyseenalaistaa sen hyötyjä ja haittoja.

Hyvä soittoergonomia on tärkeää, mikä on otettava huomioon heti harrastuksen aloittamisesta lähtien (Porander 2013, 138–146). Klassisella puolella tämä on usein tärkeämmässä roolissa heti soitonopetuksen alussa, mutta rytmimusiikin puolella asiaan kiinnitetään huomiota valitettavan vähän. Onneksi muu-
tosta asiaan on havaittavissa ja asiaa tuodaan enemmän rytmipuolen soittajien tietoisuuteen. Kun lapselle saadaan opetettua hyvä soittoergonominen asento, on hänen helpompi kuljettaa sitä mukanaan aina aikuisuuteen saakka. Huono soittoergonomia voi ilmetä aikuisiässä ihmisen kehossa pysyvinä vaurioina, jotka saattavat vaikuttaa hyvinvointiin merkittävästi.

2.3 Opettajan herkäät tuntosarvet

Vanhanaikainen näkemys opettajasta on melko erilainen kuin nykyajan malli. Vanhempien ja isovanhempien kertomat muistot omista lapsuuden aikaisista opettajista antavat kuvan tiukasta kurinpidosta, ankarista rangaistuksista ja melko yksipuoleisen näkemyksen siitä millainen oppilaan tulisi olla. Ennen koulussa ei niinkään välitetty oppilaiden tunteista, vaan koettiin että niillä ei ole merkitystä oppimisen kannalta. Tunteet ovat välttämättömiä ja ne kuuluvat jokapäiväiseen elämäämme myös opiskelussa. On myös hyödyllistä, jos pystyy yhdistämään opittavia asioita omiin kokemuksiin ja tuntemuksiin. Se on tehokkaampaa oppimista kuin vain ulkoa opettelu opettajan selostuksesta, joka esitellään hyvin abstraktissa muodossa. (Lonka 2015, 132.) Opettajan toiminta voi jättää oppilaalle muiston tai jäljen loppuelämän ajaksi, joka voi olla positiivinen tai negatiivinen. Opettajan on oltava melko tarkka omasta käyttäytymisestään ja ulosannistaan, jotta oppijat eivät tulkitse asioita väärin. Negatiivinen kokemus saattaa vaikuttaa haitallisesti jopa elämän myöhemmissäkin vaiheissa, kun taas positiivista kokemusta muistellaan lämmöllä vielä vanhemmalla iällä. Positiiviset kokemukset saattavat auttaa eteenpäin haastavissa tilanteissa, jotka vaativat tavallista enemmän ponnistelua.

2.3.1 Tunteiden rooli oppimisessa

Ihmisten tunteet ja reaktiot ovat alun perin suunniteltu melko erilaiseen ympäristöön kuin missä nykyään vaikutamme. Alun perin oli tärkeää, että ihmiset osasivat pelätä vaarallisia asioita ja puolustautua kun sitä tarvittiin. Nykypäivänä älyllistä työskentelyä tehdessä, saattaa joissakin yhteyksissä herätä mm. pelkoa ja aggressiota, jotka ovat haitallisia tehokkaan oppimisen kannalta. Nämä ovat melko merkityksettömiä reaktiota oppimisen kannalta, kun taas jokin oikea vaaran pelkääminen oli ihmisen evoluution alussa todella tärkeä asia. Kyseiset reaktiot ovat melko samankaltaisia, mutta ne eivät vastaa samalla tavalla nykyajan ympäristön ja ihmisten välistä tarpeellisuutta. (Lonka 2015, 136.) Tämä on oleellinen asia pitää mielessä omassa opetuksessa. Hyvä opettaja tutkii ja ottaa huomioon oppilaidensa erilaiset ilmeet ja muut reaktiot.

Tunteet sekä niiden aiheuttamat reaktiot mielessä ovat hyvinkin tapahtumarikkaita. Nämä vaikuttavat laajasti yksilön elimistön toimintaan ja käyttäytymiseen. Tunteen herättävä kohde aiheuttaa ihmisessä esimerkiksi tiedostamattomia muutoksia kuten sydämen sykkeen kiihtyminen, käyttäytymisen ja ilmeiden muutokset sekä kohteen arviointi mahdollisuutena tai uhkana. Tietoisella tasolla taas yksilö voi vaikuttaa elimistön muutoksiin sekä niihin suhtautumiseen, arvioida tunteita ja havainnoida omaa käyttäytymistä. Näin tunne muuttuu tiedostetuksi. (Alhonen 2015, 8–9.)

Opettajan on käytettävä niin sanottuja herkkiä tuntosarviaan, eli otettava huomioon ketä opettaa ja miten oppilaita ohjaa. Opettajan kuuluisi pyrkiä opettamaan kullekin oppilaalle siten, että oppilaalle ei heräisi vääränlaisia tuntemuksia kuten liiallista jännitystä tai pelkoa. Nämä ovat rennon ja tehokkaan oppimisen kannalta turhia ja oppilas voi pahimmillaan liittää näihin aiheisiin tunnelukkoja. Olen kuullut esimerkiksi, että ennen koulussa oppilaita pakotettiin laulamaan yksin luokan edessä ja siitä saatiin arvosana. Näistä kokemuksista jääneet tunteet voivat elää ihmisessä vielä aikuisiässäkin ja he eivät välttämättä kykene laulamaan missään julkisesti. Opettajana on pidettävä mahdollisimman hyvin huoli siitä, ettei kenellekään aiheutuisi turhia ikäviä kokemuksia, ja jos tällaisia tapahtuu, on siitä tärkeää puhua oppilaan kanssa, jotta hän voisi päästää niistä irti.

Tunteet koulussa olivat ennen vain häiriötekijä tehokkaan tiedon prosessoinnille eikä niitä koettu tärkeiksi vaan pikemminkin haitallisiksi. Paljon kuulee myös yleistystä, että koulun ei pitä olla hauskaa, koska siellä opetellaan tekemään töitä. Aivan kuin työntekoa ja iloa ei voisi yhdistää. Päinvastoin mitä mielekkäämpää ja hauskeempaa työnteosta voidaan tehdä, sitä tehokkaampaa se on. (Lonka 2015, 132.) Minun kokemukseni sekä oppilaana että opettajana on juuri se, että jos oppimisesta ja työnteosta voidaan

jotenkin tehdä hauskaa, niin opit jäävät paremmin mieleen tai työnteosta saadaan mieluisaa ja tehokasta. Opetuksessani pyrin aina tekemään tunnista oppilaalle hauskan ja mielekkään, jotta välttyttäisiin oppilaan kyllästymiseltä harrastukseen tai ikävien tunteiden heräämiseltä. Toki oppilaissa herää ikäviäkin tunteita, usein harrastukseen liittymättömistä asioista. Soittotunnilla ei tarvitse aina soittaa. Voidaan myös keskustella esimerkiksi niistä ikävistä asioista mitkä oppilaan mieltä painaa. Vaikka oppilasta vaivavista asioista ei varsinaisesti juteltaisikaan, niin keskusteleminen yleisesti voi kohentaa oppilaan mielialaa. Keskustelu on todella tärkeää rennon ja avoimen oppitunnin luomiseksi. Näin voin tutustua oppilaaseen paremmin ja sitä kautta opettajana pystyn paremmin vastaamaan oppilaan tavoitteisiin ja kiinnostuksen kohteisiin soittotunneilla.

2.3.2 Vuorovaikutus

Sosiaalisuus, ryhmissä ja verkostoissa tapahtuva työskentely, oppiminen ja tiedon jakaminen ovat oleellinen osa nykypäivän vallitsevaa oppimiskäsitystä. Opettajan ja oppilaan tai oppilaiden keskinäiset kohtaamiset ovat oleellisessa roolissa jo oppimistapahtumaa suunniteltaessa. (Jordan-Kilki ym. 2013, 9.) Jo pidemmän aikaa ja yhä useammin vuorovaikutuksessa tapahtuva oppiminen on nähty tiedon luomisen kannalta tärkeänä. Verkostoälykkyyden ja luovuuden välillä ei ole suurta eroa. Esimerkiksi pelit ja leikit ovat helppo tapa luoda vuorovaikutuksessa tapahtuvaa oppimista. (Lonka 2015, 112.) Sosiaalisuus ja vuorovaikutus ovat kokemukseni mukaan oleellisia asioita oppilaslähtöisessä opetuksessa.

Vuorovaikutus opettajana toimimisessa on tärkeää oppilaan oppimisen sekä kasvun tukemisen kannalta. Vuorovaikutus vaatii kummankin osapuolen jonkin asteista kommunikointia toisilleen ja modernissa opetuksessa voisi ajatella, että kyse on yleisemmin oppilaan ja opettajan välisestä keskustelusta ja pohdinnasta. Vuorovaikutuksessa myös oppilaalla on mahdollisuus vaikuttaa opettajan toimintaan ja pohdintaan eikä opettaja toimi vain perinteistä yksinpuhelua. Näin oppilas pystyy tuomaan tilanteeseen omia kokemuksia ja tunteita mikä taas auttaa asiayhteyksien muistamista sekä niiden soveltamista. Oppilas luo itselleen laajemman, hänelle ymmärrettävän kokonaisuuden, joka koostuu vanhoista jo opituista asioista sekä uudesta informaatiosta.

Vuorovaikutuksen ansiosta opettaja saa enemmän käsitystä siitä, mitä oppilas jostain asiasta ajattelee tai miltä jokin tuntuu. Varsinkin soitonopetuksessa on tärkeää tutkailla ja kysellä oppilaalta, miltä jokin opeteltava asia tuntuu. Tunne voi olla fyysistä ja psyykkistä. Fyysisellä tarkoitan vaikkapa jonkin otteen tai nopean melodian hiomista. Psyykkinen tunne voi olla vaikka jokin uusi teoreettinen asia mitä on

vaikea hahmottaa ja tuoda käytäntöön. Jos jokin asia tuntuu oppilaasta liian haastavalta, on yleensä hyvä pitää pieni tauko, jopa muutamien sekuntien sellainen saattaa auttaa. Soittourani varrella soitonopettajani ovat käyttäneet näitä pieniä taukoja opetuksessani ja niistä on ollut hyötyä. Olen käyttänyt samaa tekniikkaa omassa soitonopetuksessani.

2.3.3 Arviointi ja palaute

Arviointi ja palaute mielletään usein ainoastaan suoritettujen kokonaisuuksien lopussa saatavaksi analyysiksi. On hyvä pitää mielessä, että arviointi ei ole vain loppulisäke, vaan olennainen osa itse koulutusprosessia (Rauste-Von Wright ym. 2003, 178). Palaute oppilaalle on oleellista kehittymisen kannalta mutta on kiinnitettävä huomiota siihen, miten sen antaa. Vaikka annettava palaute olisi rakentavaa, on oltava tarkka siinä, ettei pahoita oppilaan mieltä tai latista motivoituneisuutta. Jotta rakentavan palautteen antamisesta sekä vastaanottamisesta saadaan mahdollisimman otollinen tilanne, on keskityttävä luomaan oikeanlainen ilmapiiri. (Lonka 2015, 54.) Normaalin koulumaisen opettamisen ja oppimisen lisäksi on tärkeää pyrkiä löytämään oppilaan kanssa kaverillinen suhde. Tällä tarkoitan sitä, että opettajan ja oppilaan välillä olisi luontevaa ja mielekästä keskustelua myös muista aiheista kuin musiikista ja soittamisesta. Olen huomannut jo oman melko lyhyen opetusurani aikana, että usein on tärkeää kysellä ihan vain oppilaan kuulumisia ja keskustella vaikkapa hänen muista harrastuksista. Tällöin opettajan ja oppilaan välille kehittyy parempi ymmärrys toistensa toiminnalle ja tavalle ilmaista asioita. Tämä tulee tärkeäksi silloin kun annetaan palautetta puolin tai toisin. Tosin yleisemmin oppilas saa palautetta soitonopiskeluunsa liittyen opettajalta, mutta oppilaan palaute opettajalle on myös todella tärkeää.

Palautteen sisällön oikeanlainen ilmaiseminen sekä sanavalinnat tulevat myös merkitykselliseksi, kun oppilaalle annetaan rakentavaa palautetta. Niin sanotut töksäytykset kuten ”ihan ok” tai ”melko huono” ovat epäammattimainen tapaa antaa palautetta, koska ne vain latistavat oppilaan innostusta eivätkä anna hänen ansaitsemaansa onnistumisen tunnetta. (Lonka 2015, 54.) Etenkin kun kyseessä on taiteellinen ja luova harrastus, on oltava melko tarkka ja varovainen rakentavan palautteen antamisessa. Rakentavan palautteen antaminen helpottuu ajan kuluessa, kun oppii tunnistamaan oppilaan tavan reagoida palautteeseen sekä oppilas myös tottuu sen saamiseen.

Yhä tänä päivänäkin opetuksessa käytetään laajalti numeroarviointia. Numeroarvosteluihin on olemassa erilaisia taulukoita, joiden mukaan arvioidaan mitä numeraalista tasoa oppilaan suoritus vastaa. Tapa on

melko vanhanaikainen ja siksi opetuksessa siirrytäänkin koko ajan enemmän vaihtoehtoisiin arvostelumenetelmiin. Näiden avulla pyritään oppilaiden tasa-arvoiseen arviointiin, eivätkä oppilaat tunne itseään niin lokeroiduiksi kuin ennen. Usein oppilailla on myös hiukan vääristynyt käsitys siitä, mitä arvioinnista saadut numerot tarkoittavat. Yleisesti taulukoiden mukaan numero kahdeksan tarkoittaa sitä, että oppilas on suoriutunut tehtävästään todella hyvin ja täyttänyt kaikki vaatimukset. Silti oppilaat ajattelevat, että pitäisi saada yhdeksikkö tai jopa täysi kymppi. Kahdeksasta ylöspäin olevat arvostelut tarkoittavat sitä, että oppilas on jo ylittänyt vaatimukset.

Numeroarviointiin liittyy paljon erilaisia näkemyksiä ja ongelmia. Siksi pyritäänkin löytämään vaihtoehtoisia parempia tapoja. Numeroarviointia käyttäessä opettajien tulisi selventää oppilaille numeroiden merkitys sekä niitä vastaava osaamistaso. Arviointitaulukot tai asteikot ovat yleensä aukikirjoitettuja ohjeita, missä on mainittu selvästi, mitä oppilaan täytyy hallita saavuttaakseen tietyn arvosanan. Ammatillisessa koulutuksessa sekä korkeakouluissa arvioidaan koko ajan enemmän suoritusmerkinnöillä numeroarvioinnin sijaan. Tämän olen huomannut korkeakouluopintoja suorittaessani. Varsinkin luovilla aloilla pyritään antamaan palaute suullisesti tai kirjallisena, koska kyse on niin herkästä ja vaikeasti arvioitavasta alasta. Käytäntö yleistyy myös muilla koulutusasteilla. Arviointi ja palaute perustuu enemmän yksilölliseen kirjalliseen ja suulliseen palautteeseen. Tällöin oppilas saa palautteen, joka vastaa paremmin yksilöllisellä tasolla tehtyä suoritusta. Näin hänen on myös helpompi lähteä kehittämään osaamistaan henkilökohtaisemman palautteen perusteella.

3 MUSIIKKITERAPIAN ELEMENTIT OSANA OPETUSTA

Tässä luvussa kerron musiikkiterapian perusteista sekä pohdin sitä, miten sen luovia työskentelytapoja voisi tuoda tavalliseen soitonopetukseen ja mitä hyötyjä niistä voisi olla. Suorittamillani musiikkiterapian perusopinnoilla on ollut lähtemätön vaikutus minuun, musiikkiini ja opetukseeni. Suhtautumiseni musiikkiin ja sen lähestymistapoihin muuttui kurssin aikana monipuolisemmaksi sekä avoimemmaksi. Vaikka en varsinaisesti käytä musiikkiterapiaa ja sen menetelmiä hoitavana tai kuntouttavana elementtinä, koen saaneeni kurssilta kypsemmän olemuksen musiikin opettamiseen sekä paljon uusia työskentelytapoja. Oppimani asiat ovat auttaneet minua toteuttamaan oppilaslähtöisempää opetusta.

3.1 Musiikkiterapian määrittelyä

Musiikin terapeutista vaikutusta on käytetty jo vuosituhansien ajan. Muinaiset poppamiehet ovat käyttäneet musiikin voimaa ja rytmejä parannuskeinona. Musiikki ja sen terapoivat vaikutukset esiintyvät laajalti historiallisessa kirjallisuudessa. Esimerkiksi egyptiläisiä papyruskirjoituksia pidetään varhaisimpina säilyneinä kirjoituksina musiikin käytöstä hoitomuotona. Terapia käsitteenä tarkoittaa hoitoa ja terapiaprosessilla tarkoitetaan tarkasti suunniteltua hoitotapahtumaa. Terapiapotilaan tai asiakkaan lähtökohdat, tavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseksi on otettava huomioon hoitotapahtumia suunniteltaessa sekä niiden toteutuksessa. Olennaista on myös terapiaprosessin tilanteen seuranta sekä mahdollinen terapiakeinojen ja tavoitteiden muokkaaminen. (Ahonen, 1992, 22–26.) Musiikkiterapia sanana kertoo jo itsessään melko paljon sen ideasta. Musiikkiterapia on terapiaa, jossa musiikki on terapiaprosessien apuna käytettävä väline.

Lukemani lähdekirjallisuuden mukaan musiikkiterapiaa on määritelty muun muassa seuraavasti:

Musiikkiterapia on hoito- ja kuntoutusmuoto, jossa musiikkia ja sen eri elementtejä (rytmi, melodia, harmonia, sointiväri, dynamiikka jne.) käytetään vuorovaikutuksen keskeisenä välineenä yksilöllisesti asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi (Ala-Ruona, Saukko & Tarkki 2009, 2).

Musiikkiterapian maailmanjärjestö World Federation of Music Therapy (1996, suomennos Ahonen-Eerikäinen 1998, 1) on määritellyt musiikkiterapian seuraavasti:

Musiikkiterapia on musiikin tai sen elementtien (rytmi, melodia, harmonia, sointi) käyttöä pätevän ja koulutetun musiikkiterapeutin ohjaamana yksilö- ja tai ryhmäterapiana. Suun-

nitellun prosessin tarkoituksena on vuorovaikutuksen, ihmissuhteiden, oppimisen, liikku-
misen, ilmaisun, jäsentämisen ja muiden terapeuttisten tavoitteiden tukeminen ja helpotta-
minen. Päämääränä on kohdata fyysiset, emotionaaliset, psyykkiset, sosiaaliset ja kogni-
tiiviset tarpeet. Musiikkiterapian tarkoituksena on ennaltaehkäisy, kuntoutuksen ja /tai
hoidon kautta kehittää ja/ tai palauttaa yksilön kyky saavuttaa tasapaino sekä sisäisesti että
ihmissuhteissa - tällöin koko elämänlaatu paranee. (Saukko 2008, 31.)

Musiikkiterapiassa käytetään musiikkia ja ääntä asiakkaan ja terapeutin välisenä apuvälineenä prosessin
kehityksen edistämiseksi. Nämä apuvälineet edesauttavat fyysistä, psyykkistä, sosiaalista ja emotionaa-
listä hyvinvointia. (Bunt 1994, 8.) Kenneth Bruscia (1991) mukaan musiikkiterapian ero muista tera-
piamuodoista on sen luottamus musiikkiin. Jokaisen musiikkiterapiaistunnon ydin on musiikillinen ko-
kemus tavalla tai toisella. (Bruscia 1991, 5.) American Music Therapy Association -yhdistyksen (1998)
määritelmä musiikkiterapiasta kuuluu seuraavasti:

Musiikkiterapia voidaan määritellä suunnitelluksi, tavoitteelliseksi vuorovaikutus- ja in-
terventioprosessiksi, joka perustuu asiakkaan yksilöllisten tarpeiden, vahvuuksien ja heik-
kouksien arviointiin, jossa musiikkia tai musiikkipohjaista kokemusta (esim. laulaminen,
soittaminen, liikkuminen tai musiikin kuunteleminen, laulujen ja musiikin tekeminen tai
niistä keskusteleminen) erityistä tarkoituksenmukaisuutta noudattaen ja koulutetun henki-
löstön toimesta käytetään positiivisten muutosten aikaansaamisen yksilön elämäntilanteen,
taitojen, ajatusten, tunteiden tai käyttäytymisen näkökulmista. (Erkkilä 2010, 394.)

Musiikkiterapiaa voi antaa ammatillisen musiikkiterapiakoulutuksen suorittanut henkilö. Musiikkitera-
peutit työskentelevät toimen- ja viranhaltijoina mm. sosiaali- ja terveystoimessa, erikoissairaanhoidossa,
kehitysvammahuollossa ja kouluissa. (Ala-Ruona ym. 2009, 2.) Itse en ole suorittanut ammatillisia mu-
siikkiterapiakoulutuksen opintoja, joten en ole pätevä käyttämään musiikkiterapiaa minkäänlaisena hoi-
tomuotona, mutta voin hyödyntää terapiassa käytettäviä musiikillisia elementtejä ja luovia työskentely-
tapoja. Vaikka musiikkiterapiaa antaa vain siihen tehtävään ammatillisesti koulutettu henkilö, voi mu-
siikkia välittää terapeuttisesti kuka tahansa aiheesta kiinnostunut (Ahonen 1993, 25). Musiikkiterapian
taustalta löytyy useita eri psykologisia teorioita, joilla on merkittävä vaikutus terapeutin käyttämiin me-
netelmiin ja siihen, miten hän tulkitsee musiikillista vuorovaikutusta ja asiakastaan. Terapiamuodon kes-
keisimmillä kohderyhmillä on myös suuri vaikutus siihen mitkä taustateoriat ja menetelmät kulloinkin
ovat hallitsevia. (Erkkilä 2010, 393.)

Musiikkiterapian avulla voidaan aktivoida ja hoitaa melko vakaviakin ongelmia tai vammoja, kuten pit-
käaikaissairaita ja vaikeasti vammaisia. Soitonopetukseen verrattavissa ja sitä lähinnä oleva musiikkite-
rapian kirjallisuudessa nimetty hoitomuoto olisi toiminnallisia valmiuksia edistävä ja ylläpitävä musiik-
kiterapia. Toiminnallisia valmiuksia edistävässä musiikkiterapiassa asiakasta pyritään auttamaan niillä

osa-alueilla, joilla vaikeuksia esiintyy hyödyntäen hänen vahvoja alueitaan. Toiminta terapiassa perustuu asiakkaan musiikillisen toiminnan aktiiviseen osallistumiseen, minkä tarkoituksena on kehittää asiakkaan kykyä hahmottaa ympäristöään ja toimia siinä tarkoituksenmukaisella tavalla. Tavoitteet terapiassa voivat olla mm. sosiaalisten valmiuksien, itseilmaisun ja itseluottamuksen kehittyminen sekä oma-toimisuuden lisääntyminen ja rentoutuminen. (Ala-Ruona ym. 2009, 9.)

Musiikkiterapia ei edellytä asiakkaalta musiikillisia taitoja tai musikaalisuutta ja se soveltuu lapsille, nuorille, aikuisille sekä vanhuksille (Ala-Ruona ym. 2009, 3). Esteettömyys ja tasa-arvo ovat tavoittelemisen arvoisia asioita, mikä pätee myös musiikin opiskelussa. Näitä arvoja voidaan tavoittaa mm. yksilöllisellä huomioimisella, minkä kautta erilaiset oppijat sekä niistä muodostuvat ryhmät voivat osallistua täysivaltaisesti oppimiseen. (Kaikkonen 2013, 29.) Musiikki kuuluu kaikille, ja meidän musiikkipedagogien tulisi edesauttaa tämän tasa-arvoisen tavoitteen eteenpäin viemisessä.

3.2 Musiikkiterapian menetelmiä

Musiikin terapeuttiset toimintatavat voivat olla melkein mikä tahansa musiikillinen toiminto, kuten laulaminen, soittaminen, musiikin kuuntelu, luominen, esittäminen, tulkitseminen sekä analysoiminen (Ahonen 1993, 37). Musiikista voi tehdä monella tapaa terapeuttisen kokemuksen, vaikka kyseessä olisikin tavoitteellisempaa soitonopiskelua musiikkikoulussa. Tarvitseeko musiikin olla aina tavoitteellista tai minkälaiset tavoitteet voisivat haastaa perinteiset soittotaidolliset pyrkimykset ja päämäärät? Musiikin on tarkoitus olla elämyksellinen kokemus. Tämä olisi tärkeää muistaa sekä musiikinopiskelun että opetuksen joka tasolla.

Musiikkiterapiassa päämenetelminä käytetään soittamista, laulamista ja musiikin kuuntelua sekä näiden lisäksi terapiassa voidaan myös improvisoida, säveltää sekä sovittaa. Näihin musiikillisiin työskentelytapoihin voidaan liittää myös mielikuvatyöskentelyä, kirjoittamista, kuvallista työskentelyä, liikkumista ja leikkiä. (Ala-Ruona ym. 2009, 3.) Musiikkiterapiassa käytettävät päämenetelmät ovat yksinkertaisuudessaan samoja kuin ihan tavallisessakin musiikinopetuksessa. Päämenetelmien lisäksi, jos harrastus kantaa oppilaalla tarpeeksi pitkälle, voidaan harjoittaa myös improvisointia, säveltämistä ja sovittamista. Mielestäni seuraava askel kohti tulevaisuuden opettamista olisi liittää mukaan myös näitä luovia tapoja tehostaa soitonopiskelua eli mielikuvatyöskentelyä, kirjoittamista, kuvallista työskentelyä, liikkumista sekä leikkiä. Voin vain kuvitella kuinka avoimia, rentoutuneita, kokeilunhaluisia sekä ennakkoluulottomia oppilaat voisivat olla, jos heidän kanssaan näistä luovista työtavoista tehtäisiin osa rutiininomaisia

harjoittelua musiikinopiskeluun. Käytän tekstissäni käsitettä luovat musiikkiterapian työskentelytavat näistä kyseisistä musiikkiterapian päämenetelmien lisäksi liitettävistä menetelmistä.

Jos normaalissakin soitonopetuksessa käytettäisiin enemmän näitä musiikkiterapian luovia työskentelytapoja, voisivat musiikkiharrastuksen positiiviset vaikutukset näkyä monella muullakin elämän osa-alueella kuin pelkästään oppilaan musikaalisuudessa. Musiikkiterapian alalla on paljon näyttöä siitä, kuinka tehokas työkalu musiikki voi parhaimmillaan olla ajatellen vaikkapa nuorten tunne-elämän säätelyä.

Musiikilla voi olla hyvinkin suuri merkitys lapsen kasvun tukemisessa. Tämä ilmenee esimerkiksi murrosikäisten nuorten musiikin herättämistä tunnereaktioista. Musiikinopettaja joutuu työssään kohtaamaan nuorten voimakkaita ja aaltoilevia tunnereaktioita, joihin on osattava suhtautua oikein. Nuorten omasta elämästä jääneet traumat tai ikävät kokemukset voivat musiikin kautta nousta pinnalle ja näkyä tunnereaktioina. Reaktiot kohdistuvat usein negatiivisesti värittyneinä lähimpään aikuiseen, tässä tapauksessa musiikinopettajaan. (Salo 2000, 40.) Musiikkiterapian menetelminä käytetään improvisointia sekä sävellystä, joita voi tehdä kuka vain. Ei tarvitse olla musiikin ammattilainen toteuttaakseen itseään näiden keinojen avulla. Näillä musiikin keinoilla nuori voi luoda omanlaisensa tuotoksen, joka auttaa itsensä ilmaisussa sekä antaa onnistumisen kokemuksia.

Terapoivia tapoja käyttää musiikkia voidaan ryhmitellä tilanteisiin, jotka antavat kuvan työskentelytavan luonteesta. Ryhmät ovat reseptiivinen, reproduktiivinen ja produktiivinen tilanne. Reseptiivinen tilanne ei edellytä asiakkaalta aktiivisuutta, vaan hän voi olla mukana passiivisena toimijana. Tällöin musiikki tuodaan asiakkaan luokse, mikä saa hänessä aikaan neurofysiologisia reaktioita. Eli musiikilla saadaan aikaan esimerkiksi vaikeasti vammaisessa henkilössä keskus- ja ääreishermoston ja lihaksiston toimintaa, mikä voi ilmetä erilaisina tunnereaktioina kuten onnellisuutena. Reproduktiivisessa tilanteessa asiakas toimii aktiivisemmassa roolissa ja pyrkii toistamaan ääntä terapeutin antaman mallin mukaan. Soitonopiskelussa tämä voisi tarkoittaa esimerkiksi olemassa olevan kappaleen opettelua opettajan näyttämän esimerkin mukaan. Produktiivisessa tilanteessa asiakas toimii aktiivisesti tuottaen ääntä oman luovuutensa avulla. Sitä kautta asiakas saa tuotettua itselleen mielihyvän tunnetta oman tuotteliaisuutensa tuloksena. (Lehikoinen 1990, 252.)

Musiikinopiskelun ja terapeuttien elementtien tuominen osaksi harrastusta olisi luultavasti enemmän yksityisten musiikkikoulujen mahdollisuus. Yksityisillä kouluilla on varmasti paremmat mahdollisuudet panostaa oppilaiden yksilöllisyyteen ja tällaisiin erikoisalueisiin, kuten terapoiva musiikki. Mahdollisen terapeutin olemuksen tuominen soittotunneille vaatii opettajalta perehtymistä aiheeseen, laajempaa

oppilaiden yksilöllistä tuntien suunnittelua ja halua toteuttaa ideaa sekä viedä sitä eteenpäin. Julkisten musiikkikoulujen ongelmaksi saattaa nousta esimerkiksi taloudelliset syyt, normaalien soittotuntien rajallinen aika, opettajien perehtyneisyys aiheeseen tai haluttomuus toteuttaa ideaa. Ennen kaikkea tällaisen uuden sisällön tuominen soittotunneille vaatii opettajalta halua ja kiinnostusta asiaa kohtaan. Tällainen mahdollisuus tuo opettajalle lisää haastetta, mutta varmasti myös antaa paljon hyviä kokemuksia sekä opettajalle että opiskelijalle.

Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmankin mukaan musiikin harrastamisen avulla oppilaat luovat oman hyvän musiikkisuhteensa, oppivat tunnistamaan musiikilliset vahvuutensa sekä löytävät omat tapansa ilmaista itseään (Opetushallitus 2017). Eli kyse on todella merkittävästä asiasta ajatellen lasten taiteellisen ja henkisen kasvun tukemista.

Yleensä musiikkiterapiaprosessin alkuvaiheessa terapeutit suosivat kuuntelupohjaisia tekniikoita, sillä kynnys musiikin kuunteluun on matalampi soittamiseen verrattuna (Erkkilä 2010, 395–396). Musiikkiharrastuksen alussa on hyvä totuttaa oppilas harrastuksen pariin musiikin kuuntelua ja muita luovia keinoja käyttäen, jolloin oppilas ei tunne oloaan mitenkään painostetuksi. Myöhemmässä vaiheessa oppilaan sopeuduttua tunneille ja aktivoiduttua yhteiseen toimintaan omatahtoisesti, hän uskaltaa olla avoimempi sekä oma-aloitteisempi. Oppilas uskaltaa tehdä esimerkiksi omia ehdotuksia ja päätöksiä, jotka vastaavat paremmin hänen odotuksiaan ja tavoitteitaan opetuksessa. Luonnolliset kohtaamiset auttavat aidon ja syvän vuorovaikutuksen syntymisessä.

Musiikin kuuntelu on yksi musiikkiterapian käytetyimpiä menetelmiä. Terapiatilanteessa potilas voi valita kappaleen, joka kuvaa hänen tunnetilaansa tai jotain hänelle merkityksellistä asiaa tai tapahtumaa. Myös terapeutti voi valita kappaleen, jolla hän johdattaa potilaan tiettyyn tunne- tai mielentilaan. Terapiatilanteeseen voi liittää musiikin lisäksi muita taiteellisia tai toiminnallisia ilmaisun muotoja. Musiikin mukana kirjoittaminen tai piirtäminen on myös yksi keino tuoda potilaan ajatuksia ja tunteita esille. Musiikkia voi käyttää myös mielikuvaharjoittelun tukena.

Musiikin kuuntelu yksinkertaisuudessaan on helppo ja tehokas tapa harrastaa musiikkia. Joskus oppilaat eivät ole soittotuulella, ja näillä tunteilla voisi olla hyvä vain keskustella ja kuunnella musiikkia. Musiikki voi olla oppilaalle entuudestaan tuntematonta tai jokin hänen suosikkikappaleensa. Oppilaan valitsema tuttu kappale saattaa olla hänelle merkityksellinen ja tärkeä juuri sillä hetkellä. Musiikki voi auttaa häntä omien tunteidensa säätelyssä. (Tervaniemi 2009.) Kappale herättää oppilaassa tuntemuksia ja tätä kautta voi syntyä keskustelua opettajan kanssa. Keskustelun yhteydessä voi selvittää esimerkiksi

syy soittotaluttomuuteen tai voidaan muuten kohentaa oppilaan mielialaa. Musiikki saa meissä aikaan monia vaikutuksia. Sen lisäksi, että se antaa meille taiteellisia kokemuksia, mielihyvää ja tuottaa vuorovaikutusta. Musiikki on turvallinen keino käsitellä vaikeitakin asioita ikään kuin symbolisen etäisyyden päästä. (Suomen musiikkiterapiayhdistys 2015.)

En tarkoita, että meidän soitonopettajien tarvitsisi ruveta oppilaidemme terapeuteiksi. Musiikin vaikutukset, joita se saa aikaan ihmisen kehossa sekä mielessä ovat usein ennalta arvaamattomia. Näitä vaikutuksia kutsutaan psykofysiologisiksi muutoksiksi. Soittotunneilla työskennellään aktiivisesti sekä monipuolisesti musiikin parissa. Musiikin aiheuttamien äkillisten kehon ja mielen muutoksien ennalta arvaamattomuuden takia emme opettajina voi ennustaa, milloin jokin kappale synnyttää oppilaassa jonkin vahvan tunnereaktion. (Ahonen-Eerikäinen 2000.) Luovien aineiden opettajien olisi kuitenkin tärkeää tiedostaa tällaisten asioiden mahdollinen ilmeneminen oppitunneilla sekä osattava reagoida niihin oikealla tavalla.

Entuudestaan tuntemattomat kappaleet tai musiikkityylit herättävät oppilaalle monenlaisia ajatuksia ja tunteita. Musiikin merkitys kuulijalle on yksilöllistä ja sen aiheuttamat tunnekokemukset voivat olla arvaamattomia. Siitä huolimatta voidaan tehdä yleistä rajausta siitä minkälaisia tunnetiloja ja kokemuksia tietyn tyylliset kappaleet synnyttävät. Rytmisesti epätasainen tai monimutkainen musiikkikappale koetaan usein kaoottisena, tyhjänpäiväisenä tai ahdistavana. Tällainen musiikki voi herättää kuulijassa ahdistavia tunteita. Tasaiset ja toistuvat rytmit koetaan yleisesti miellyttävinä ja kaoottinen rytmittömyys epämiellyttävänä. (Erkkilä 1992, 82–115.) Tällaiset musiikin peruspiirteet kuten rytmi ja tasapainoisuus on hyvä ottaa huomioon kappaletta valittaessa soittotunneilla. Kun tunnilla haetaan rauhallista mutta motivoivaa tunnelmaa, olisi kappaleiden hyvä olla rytmiltään tasaisempia ja helpommin ymmärrettäviä.

On tärkeää tutustua oppilaaseen ja hänen musiikkimakuunsa, koska musiikin merkitykset ovat yksilöllisiä. Elämyksellinen musiikki ja kuulijan odotusten täyttäminen yllätyksellisellä tavalla saa aikaan emootioita. Musiikin merkitystä sen kuulijalle on mahdotonta ennustaa, koska merkitykseen vaikuttavat aina ihmisen henkilökohtaiset kokemukset, asenteet ja arvot. Musiikin terapeutin anti piilee siinä, että yleisistä koodeista pois siirryttäessä musiikin merkityksen määrittävät yksinomaan sen kuuntelijan tai esittäjän psyykkiset merkityskokonaisuudet. (Erkkilä 1992.)

Pelkästään musiikkipedagogin tai musiikin ammatillisen koulutuksen saaneena ei voi harjoittaa musiikkiterapiaa ammatillisessa mielessä. Musiikilliset valmiudet ovat tärkeä osa musiikkiterapian työtä harjoittavalle, mutta sen lisäksi terapeutti tarvitsee työlleen terapeutin pohjan sekä asiakastyövalmiudet.

Terapeuttinen pohja työlle tarkoittaa perehtymistä alan teorioihin, malleihin sekä menetelmiin. Terapeutin on myös perehdyttävä laajasti siihen kontekstiin, jossa kliinistä työtä tehdään kuten psykiatria tai psykoterapia. (Erkkilä 2013, 47.) Näen hyvänä asiana, että musiikkiterapian terapeuttisia toimintatapoja tuotaisiin tavalliseen soitonopetukseen. Tällöin musiikkiharrastus voi saada uudenlaisen merkityksen oppilaan elämässä.

Tasa-arvo on tämänhetkisen koulumaailman tavoitellumpia arvoja. Tasa-arvoisuus näkyy mm. erityisoppijoiden sopeuttamisessa muiden niin sanottujen ”tavallisten” luokkien ja opiskelijoiden joukkoon. Mielestäni ei ole olemassakaan mitään tavallista oppijaa, johtuen erilaisten oppimis- ja opetustapojen laajasta kirjosta. On oppijoita, joiden opettaminen vaatii joitain ei niin yleisiä opetustapoja sekä oppijoita, joilla on jokin vaikeampi oppimisongelma. Pedagogeina pyrimme kehittämään opetustamme koko ajan monipuolisemmaksi, jotta se vastaisi myös erityisoppijoiden erilaisia tarpeita. Markku Kaikkosen (2013, 30) mukaan erilaisuus on kaikissa, ja se luo rikkautta mutta synnyttää myös haasteita. Haasteiksi voivat muodostua opettajien koulutus tai haluttomuus huomioida oppilaiden erilaisuutta. Opetukseen ei myöskään välttämättä ole suunnattu tarvittavia tukitoimia ja resursseja. Opettajien hyvä taustatuki omalle työlleen on tärkeää, koska viime kädessä he itse vastaavat käytännön opetustilanteesta sekä sen suunnittelusta. (Kaikkonen 2013, 30.)

Olisi tärkeää panostaa opettajien koulutuksen monipuolistamiseen ja tuoda sinne enemmän koulutusta, joka perehdyttäisi tulevia pedagogeja erilaisista oppimisvaikeuksista sekä erityisoppijoista. Suuri osa meistä pedagogeista päätyy opetuslalle, ja luultavimmin jossain kohtaa opetusuraa ohjattavana on myös erityisoppijoita. Tällaisiin opetustilanteisiin on melko mahdotonta valmistautua täydellisesti, johtuen oppilaiden yksilöllisyydestä. Silti meillä olisi olemassa jo jonkinlainen peruspohja opetustilanteen luonteelle. Musiikkiterapian menetelmien soveltamisesta voisi olla hyötyä erityisoppijoiden tai oppimisvaikeuksien kanssa kamppailevien oppilaiden ohjauksessa. Tällaisille oppijoille suositellaankin musiikkiterapiaa, ja usein siitä on apua. Musiikkiterapia on melko kallista ja usein siihen haetaan Kelan korvausta lääkinnällisen kuntoutuksen nojalla (Ala-Ruona ym. 2009, 2). Jos musiikkiterapiasta tunnettuja menetelmiä voisi soveltaa tavalliseen soitonopetukseen, olisi terapeuttinen apu helpommin saatavilla. Haasteellisemmat tapaukset olisivat varmasti ammattimaisen musiikkiterapeutin hoidossa, mutta lievemmat keskittymishäiriöiset voisivat saada apua myös koulun musiikinopetuksen avulla, jos musiikinopettajalla olisi tarvittava tietämys ja halu auttaa oppilasta.

Olen kuullut henkilöiltä, jotka ovat käyneet jonkinlaisessa terapiassa, että jokaisen pitäisi käydä terapiassa, jopa lasten. Musiikkitunnit eivät ole terapiaa, mutta se saattaa ajaa osittain samaa asiaa. Tunneilla

voi pohtia elämässä tapahtuvia asioita musiikin avulla ja ikään kuin käsitellä ongelmia symbolisen matkan päästä. Ajatus soittotunneista voi tuntua yksinkertaiselta asialta sivusta katsottuna, mutta sen merkitys oppilaalle voi olla suuri ja moniulotteinen. Opettajienkin olisi tärkeää pitää tämä mielessä. Opettajien rooli on usein paljon muutakin kuin pelkästään tiettyjen oppiaineiden ohjaaja, sillä he toimivat myös lasten kasvattajina ja tukihenkilöinä.

Musiikin kuuntelulla on positiivisia vaikutuksia esimerkiksi kognitiivisen toiminnan tasolla. Tästä hyvä esimerkki on kuuluisa Mozart-efekti, mikä on saanut alkunsa vuonna 1993 julkaistujen raporttien pohjalta. Raporteissa todettiin Mozartin musiikin kuuntelemisella olevan positiivisia vaikutuksia tilanhahmottamistehtävien suorituksiin. (Rauscher, Shaw & Ky 1995.) Ilmiö perustuu ihmisten miellyttävään kuuntelukokemukseen, jossa heidän kuuntelemansa musiikki on nopeatempoista sekä duurissävellajin mukaista. Tämä vaikuttaa heidän keholliseen ja tunneperäiseen tilaan niin, että he toimivat tehtävässään tarkkaavaisemmin sekä virkeämpinä. On kiinnitettävä huomiota siihen, mitä musiikkia tehtävän suorittavat kuuntelevat ennen suoritusta. Hidastempoinen mollissävellajissa kulkeva kappale ei luultavimmin paranna suoritusta, mutta jos ala-aste ikäiselle lapselle kuunteluttaa iloista nopeatempoista nykyajan popmusiikkia, ovat tulokset todennäköisemmin myönteisiä. (Huotilainen 2013, 100.)

Käytännön esimerkki musiikin kuuntelusta sekä sen vaikutuksista löytyy melko läheltä. Tätä opinnäytetyötä kirjoittaessani käytin hyväkseni Mozart-efektiä. Hain kuuntelemallani musiikilla motivaatiota sekä oikeanlaista kirjoitustunnelmaa. Useimmiten hyvän tunnelman savuttamiseksi kirjoittaessani tai töitä tehdessäni tarvitsen musiikkia, joka rauhoittaa ja rentouttaa. Käytin hyväkseni omaa levykokoelmaani sekä musiikin suoratoistopalveluita, joista löytyy juuri tähän tarkoitukseen tehtyjä soittolistoja. Musiikkityylit olivat lähinnä klassista musiikkia ja rytmimusiikkia rauhallisella teemalla. Musiikkikuuntelu ennen työntekoa tai sen aikana toimii motivaation herättelijänä. Tämä on oivallinen tapa tehostaa tuloksellisuuttani.

Toinen esimerkki on ammattiskeittaaja Niko Ojasen kokemus musiikin vaikutuksesta suoritukseen ja itsensä ylittämiseen. Ojanen kuuntelee musiikkia ennen skeittausta ja usein myös skeittauksen aikana. Hänen mukaansa siitä saa ekstrapotkua ja hyvää fiilistä. Ojasen mukaan toiminnallisen osuuden lisäksi musiikkia käytetään skeittausvideoissa, jotta katsojille välittyisi oikeanlainen tavoiteltu tunnelma. Kun skeitataan ”isoja juttuja”, sopii videoon aggressiivisempi musiikki. Jos skeittaus on rauhallisempaa, sopii videoon letkeämpi kappale. Ojanen hakee musiikista tunnetilaa, joka tukisi toiminnan luonnetta. Hän kertoo jännittäneen aikaisemmin erästä skeittipaikkaa ja siihen suunnittelemansa tempun tekemistä. Musiikin avulla hän pääsi jännityksen yli. Ojanen kuunteli tiettyä kappaletta, josta tiesi saavansa voimaa

ja varmuuden tunnetta. Tiettyä kappaletta kuunneltuaan hän uskalsi yrittää tempua. Sitä tehdessään hän ei epäröinyt hetkeäkään tempun onnistumista. (Ojanen 2017, 125.)

Yksi mielenkiintoisimmista musiikin kuunteluun perustuvista menetelmistä on fysioakustinen hoito. Fysioakustisessa hoidossa on kyse menetelmästä, jossa päämenetelmänä käytetään fysioakustista tuolia. Toiminta perustuu useiden tuoliin asennettujen kaiuttimien värähtelyyn ja niiden tuottamiin eri taajuuksiin, jotka resonoivat ihmisen kehossa. Fysioakustinen hoito on psyykkisten ja fyysisten oireiden lievittämiseen soveltuva kokonaisvaltainen lähestymistapa. (Ala-Ruona 2003, 174–179.) Tämä on myös yksi esimerkki musiikin kuunteluun perustuvista terapeuttisista vaikutuksista.

Jaakko Erkkilä (1995, 125–126) tarkastelee musiikin emotionaalisia merkitystasoja, joista kolmatta hän nimittää kognitiiviseksi tasoksi (KT). Kognitiivisen tason merkitykset kehittyvät oppimisen kautta niin kuin lapsi oppii oman äidinkieltensäkin. Lapsi oppii taso kerrallaan mitä meille tuttu musiikki on ja minäkalaisia monia tasoja se sisältää. Tasoja voivat olla esimerkiksi rytmi, tempo, sävellaji (duuri tai molli) tai sanat. Ei voida olettaa, että lapsi heti syntymänsä jälkeen ymmärtäisi puheemme ja sanojen merkitykset. Samalla tavalla lapsi ei voi heti ymmärtää miltä iloisen (duuri) tai surullisen (molli) kappaleen kuuluisi kuulostaa. (Erkkilä 1995, 125–126.) Kun lapsi oppii, että meille tutussa musiikissa duurisävellaji ja nopeatempoisuus merkitsee yleensä iloa ja mollisävellaji ja hidastempoisuus surua tai alakuloisuutta, niin voidaan tätä käyttää hyväksi musiikinopetuksessa oikeanlaisen tunnelman luomiseksi. Länsimaiseen kulttuuriin on syntynyt vuosisatojen aikana oma musiikkityyli, ja sille ominaiset musiikilliset kaavat ja piirteet, kuten vaikkapa duuri ja -mollisävellajit. Toisaalta vaikkapa intialainen tai itämainen musiikki saattaa kuulostaa meille rytmisesti kaoottiselta ja siltä kuin soitto olisi epäviireistä. Tämä johtuu siitä, että emme ole totuneet tällaisiin asteikkoihin ja mikrointervalleihin, mitkä heidän musiikkiinsa kuuluvat.

4 TULEVAISUUDEN MUSIIKKIKOULU

Presidentti Sauli Niinistön näkemys musiikkioppilaitosten tärkeydestä nuorille kuvaa hyvin musiikin merkityksellistä roolia lasten kasvun tukemisessa.

Musiikkioppilaitokset avaavat lapsille ja nuorille tien musiikin maailmaan ja mahdollisuuden toteuttaa unelmiaan (Suomen musiikkioppilaitosten liitto 2013).

Musiikkioppilaitokset ovat tärkeitä nuorten harrastuneisuudelle sekä luovalle toiminnalle. Mielestäni musiikkikouluja pitäisi olla enemmän sekä niiden laatuun pitäisi panostaa. Musiikkikouluja tarvitaan laadukkaan soiton tai laulun opetukseen. Tasosta vastaavat ammattitaitoiset opettajat sekä muu henkilökunta. Ammattimaisella ohjauksella voidaan tehdä oppimisesta johdonmukaista sekä välttää instrumentin oppimisen kannalta ongelmalliset ominaisuudet kuten ergonomiaan liittyvä problematiikka. Ammatinomainen lähiopetus pyrkii varmistamaan, että oppilas oppii tarvittavat taidot oikein soitonopiskelun alusta alkaen. Polkupyörällä ajamisen opettelukin on vaikeaa, jos joku sen taidon hallitseva ei ole sitä sinulle opettamassa. On tärkeää, että kehittymistä vaativat kymmenet, ellei sadat toistot tehdään oikein, jotta suurella vaivalla tehty työ ei mene hukkaan eikä vääränlaiset harjoitukset aiheuta muita ongelmia. Seuraavaksi kerron näkemykseni siitä, minkälainen tulevaisuuden musiikkikoulu voisi olla.

4.1 Tavoitteet

Olen haaveillut yksityisen musiikkikoulun perustamisesta, jonka toimintaperiaate perustuisi musiikin harrastamisen perusolemuksen eli musiikin elämyksellisyyteen. Musiikkiterapeutti Juha Salon mukaan ”musiikki ei ole tietopainotteinen reaaliaine eikä taitopainotteinen taideaine vaan elämyksellinen ja toiminnallinen tunneilmaisukanava” (Salo 2000, 32). Musiikkikoulu tarjoaisi mahdollisuuden monipuoliselle musiikkiharrastukselle, joka vastaa oppilaan musiikillisia tavoitteita ja mielenkiinnon kohteita. Musiikkikoulun toiminnassa toteutuisivat mm. ne hyväksi toteamani arvot, menetelmät ja periaatteet, jotka olen maininnut tässä opinnäytetyössäni. Menetelmiä sovellettaisiin musiikkiterapiasta sekä luovista musiikin opetusmenetelmistä. Tavoitteeni on melko kunnianhimoinen, mutta koen, että on haaveiltava suuria tavoittaakseen unelmansa. Tällaisen koulun perustaminen ja ylläpitäminen vaati paljon vaivaa, aikaa ja pääomaa, eikä sellainen toteudu hetkessä, Sitä on rakennettava pala kerrallaan ja katsottava mihin asti

päästään. Tarkoitukseni on lähteä viemään ideaa eteenpäin hiljalleen. Lähtöpiste on tarjoamani yksityisopetus, mikä onkin jo valmiiksi käynnissä. Pyrin pitämään kiinni näistä mainitsemistani oppilaslähtöisistä ja ajankohtaisista arvoista ja menetelmistä, jo alusta lähtien.

Opetushallitus määrittelee taiteen perusopetuksen koulun ulkopuoliseksi, ensisijaisesti lapsille ja nuorille tarkoitetuksi taiteenalojen opetuksiksi. Taiteen perusopetuksen avulla oppilaat voivat ilmaista itseään sekä saavat valmiudet hakeutua taiteenalan ammatilliseen ja korkea-asteen koulutukseen. (Opetushallitus 2017.) Ideoimani musiikkikoulu tarjoaisi ainakin varhaisiän musiikkikasvatusta sekä musiikin perusopetusta, mutta voisi tarpeen vaatiessa antaa työkalut pidemmällekin, kuten taiteen perusopetuksen laajaan oppimäärään. Tämä mahdollistaisi oppilaille valmiudet hakea opiskelemaan musiikkia ammatillisen koulutuksen opintoihin. Musiikin perusteiden tavoitteet ovat sisällöltään melko vaativia. Nämä voidaan tarjota, jos oppilaalla on siihen kiinnostusta ja motivaatiota. Jos oppilaalla on selvästi havaittavissa lahjakkuutta ja motivaatiota soittamiseen tai laulamiseen, on tärkeää tarjota mahdollisuus ja antaa ne työkalut, joilla hän pääsee urallaan mahdollisimman pitkälle.

Hyvä lähtökohta voisi kuitenkin olla tällainen yksityisen musiikinopetuksen ja vapaan sivistystyön tapainen toiminta eli koulu tarjoaisi musiikillista harrastusmahdollisuutta ilman tutkintovaatimuksia. Koulussa olisi kuitenkin mahdollisuus edetä tavoitteissaan musiikin perusopetuksen yleisen oppimäärän mukaan tai jopa pidemmällekin. Mielestäni on tärkeää, että tavoitteet pidetään oppilaslähtöisinä ja tällainen ideoimani musiikkikoulu voisi tarjota sellaisen mahdollisuuden.

4.2 Toimintatavat ja arvot

Suzuki-opetusmenetelmä ja kasvatustilafilosofia perustuu ajatukseen, jossa lapsi oppii musiikin luonnollisesti ikään kuin äidinkieltänsäkin. Kyseisen kasvatustilafilosofian kehittäjä on japanilainen viulupedagogi Shinichi Suzuki (1898–1998), joka aloitti opetusmenetelmän viulunsoiton opetuksella. Menetelmää on laajennettu ajan myötä muihin instrumentteihin kuten kitaraan, selloon ja pianoon. Musiikki liitetään osaksi elämää jo varhaisesta vaiheesta alkaen, joskus jopa ennen lapsen syntymää. Musiikki on mukana lapsen kasvun ja kehityksen tukena. Tavoitteena on kasvattaa lapsesta tasapainoinen ja harmoninen ihminen musiikin keinoin. Näin musiikki jää myös vahvaksi osaksi elämää ja persoonaa. Käytännössä tällainen musiikkikasvatus on aktiivista musiikin kuuntelua perheen toimesta sekä soitonopetusta. Opetus aloitetaan jopa kolmen tai neljän vuoden iästä lähtien. Opettajan ja vanhempien tiivis yhteistyö sekä

perheen panostus lapsen musiikillisen kasvatuksen tueksi on oleellinen asia Suzuki-menetelmän toteutuksen kannalta. Opetukseen kuuluu myös säännölliset ryhmätunnit, jotka vahvistavat oppilaan sosiaalista yhdessä oppimista sekä motivoivat harjoittelemaan. Nuotinluku otetaan mukaan vasta myöhemmässä vaiheessa opetusta, sillä ajatuksena on saada lapselle soiva mielikuva musiikista eikä pelkästään nuottikuvaa. (Suomen Suzuki-yhdistys 2018.) Eihän lukemaankaan opetella ennen kuin on opittu puhumaan. Suzuki-menetelmässä on useita oleellisia musiikkikasvatuksellisia tapoja ja tavoitteita, joita näkisin hyödyntäväni soitonopetuksessani tai tulevassa musiikkikoulussani.

Yksityisessä musiikkikoulussa panostettaisiin yksilöllisyyteen ja yhteisöllisyyteen. Yksilöllisyydellä tarkoitan sitä, että jokaisen oppilaan musiikillisiin ja siihen liittyviin tarpeisiin pyrittäisiin vastaamaan parhaalla mahdollisella tavalla. Käytännössä se tarkoittaisi sitä, että jokaiselle oppilaalle suunnitellaan henkilökohtainen opetussuunnitelma, joka tukee oppilaan kehitystä ja tavoitteita. Yksilöllisyys tarkoittaa myös oppilaslähtöisen opiskelun tukemista, mikä kuuluu konstruktivistisen oppimiskäsityksen malliin. Kohtaamiset sekä niiden huomiointi jo opetuksen suunnittelussa on oleellista. Kohtaamiset ovat tärkeitä siten, että kumpikin, sekä oppilas että opettaja vaikuttavat vuorovaikutuksesta ja sen tuottamasta tuntemuksesta. Oppilas tuntee tulleen oikeasti huomioituksi ja tärkeäksi. Vuorovaikutus on kohtaamista, kontaktin luomista, kuuntelemista, kysymistä sekä ymmärtämistä.

Suomen perustuslaissakin sanotaan, että lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti (Suomen perustuslaki 731/1999, 2:6). Opetuksessa on annettava oppilaalle vapaus päättää omista oppimistavoitteistaan. Opettajana on toimitava parhaansa mukaan saavuttaakseen nämä toivotut tavoitteet. Kyseisessä perustuslain kohdassa mainitaan lasten vapaus vaikuttaa heitä koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. Tämä tarkoittaa sitä, että opettajan on osattava arvioida lapsen kontekstin kehityksellinen taso ja mitä se taso tarvitsee kehittyäkseen, jos lapsi ei ole vielä tarpeeksi kypsä sitä itse arvioimaan. Yleisesti pienet lapset tarvitsevat enemmän apua ja ohjenuoraa tavoitteisiinsa opettajansa avulla, mutta kuitenkin niin, että opettajan valitsemat suuntaviivat ovat tarpeeksi esteettömät. Tämä mahdollistaa sen, että oppilaalla on mahdollisuus myöhemmässä vaiheessa valita tai muuttaa hänen parhaaksi näkemänsä vaihtoehto tavoitteilleen. Etenkin kun puhutaan luovista aloista ja harrastuksista, on tärkeää antaa oppilaille vapaus vaikuttaa omaan opiskeluun jo varhaisesta vaiheesta alkaen.

On myös tärkeää kiinnittää huomiota siihen, miten oppilas oppii. Oppiiko hän kuuntelemalla vai lukemalla vai visuaalisesti hahmottamalla? Jos opettajana tunnistat oppilaan hahmottavan teorian ja käytän-

nöt vahvemmin kuulonvaraisesti, on hyvä käyttää tätä oppimistapaa oppilaan tehokkaan oppimisen tukena. Tätä voi esimerkiksi olla ääninäytteet ja musiikinkuuntelu. Jos oppilas toimii enemmän näönvaraisesti ja hahmottaa asioita visuaalisesti, on silloin opettajan luontevampaa käyttää opetuksessa hyväksien kuvia, kuvioita ja muotoja. Esimerkiksi kitaransoiton opetuksessa voisi opettaa, että kolmesta sävelestä koostuva D-duuri sointuote näyttää kolmion muotoiselta. Toki on tärkeä muistaa harjoittaa oppilanaan heikompia oppimistapoja. Heikompia osa-alueita on hyvä lähteä lähestymään näiden edellä mainittujen vahvojen oppimistapojen kautta. Mutta miksei hyödyntäisi oppilaan omia vahvuuksia? Näin voidaan saada aikaan niin kutsuttuja supersoittajia. Miksi oppilaiden täytyisi olla hyviä jokaisella osa-alueella?

Yksilöllisyyden lisäksi musiikkikoulussa panostettaisiin yhteisöllisyyteen. Yhteisöllisyydellä tarkoitan sitä, että musiikkikoulun opiskelijat toimisivat yhdessä jo alusta alkaen. Se vahvistaisi koulun yhteishenkeä ja yhdessä kokemisen tunnetta. Toiminta voi olla mm. yhteismusisointia, sosiaalista kanssakäymistä oppilaiden ja henkilökunnan kanssa, yhdessä olemista tai muun luovan aktiviteetin tekemistä kuten kuvallista työskentelyä, liikkumista ja leikkimistä. Yhdessä aktivoituminen voisi olla ohjattua sekä oppilaiden oma-aloitteista toimintaa. Kun oppilaat saavat olla vuorovaikutuksessa koulun muiden oppilaiden ja henkilökunnan kanssa, kokevat he olonsa koulun tiloissa tutuksi ja turvalliseksi. Koulu olisi paikka, jossa on helppo rentoutua ja syventyä musiikkiin. Tällaisten toimien avulla voidaan luoda tilanteita, joissa oppilaat pääsevät aktiivisemmin ilmaisemaan tunteitaan (Salo 2000, 33).

Sosiaalinen ryhmissä ja verkostoissa tapahtuva työskentely ja tiedon jakaminen on tärkeä osa yhteisöllisyyden kehittämistä sekä yhdessä oppimista. Sosiaalinen ja luova ryhmissä toimiminen aloitettaisiin jo varhaisessa vaiheessa opetusta, jotta yhdessä toimisesta tulisi osa oppilaiden luontaista rutiinia. Ryhmätoimintaa voi olla esimerkiksi muskarit, rytmipajat ja bändit sekä improvisointiryhmät. Aktiivinen ryhmätoiminta antaa myös hyvät valmiudet esiintymisiä varten sekä voi lieventää esiintymisjännitystä. On myös hyvä, että oppilaat tuntevat kuuluvansa johonkin ryhmään, jossa he saavat toteuttaa itseään ja heitä kuunnellaan. Silloin oppilaat tuntevat olevansa merkityksellisiä.

Näppäripedagogiikka on hyvä esimerkki tällaisesta sosiaalisesta yhdessä oppimisesta. Näppäripedagogiikka on alun perin kansanmusiikkilähtöinen musiikkikasvatusfilosofia, joka edistää rajatonta ja ajatonta musiikkikasvatusta. Käytännön toiminta on yhdessä musisoimista ikään tai taitotasoon katsomatta. Näin nuoret muusikonalut saavat vaikutteita kokeneemmilta soittajilta ja ottavat heidät ikään kuin idoleikseen. Kaikki soittamisesta tai laulamisesta kiinnostuneet ovat tervetulleita mukaan. Jokaiselle löytyy varmasti jotakin mitä he voivat soittaa tai laulaa. Näppäriryhmien koot voivat vaihdella muutamasta

esiintyjästä satoihin innokkaisiin soittajiin. Keskeinen ajatus näppäritoiminnassa on se, että harrastuspohjaa laajentamalla mahdollistetaan hyvä ja laajakatseinen musiikkisuhde kaikkien ulottuville estämättä kuitenkaan lahjakkuuksien esille tuloa. (Kansanmusiikki-instituutti 2020.) Näppäripedagogiikan idea tuoda musiikki osaksi arkea kaiken tasoisille ja ikäisille soittajille edustaa juuri sellaista ajatusmaailmaa, mitä tulevaisuuden musiikkikouluni voisi tarjota. Koulussa opiskelemisessa ei olisi mitään varsinaisia tasokriteereitä, vaan kiinnostus musiikkiin riittää. Silti koulu kykenisi tuomaan esille lahjakkuuksia sekä auttamaan heitä urallaan eteenpäin.

5 POHDINTA

Tässä opinnäytetyössä olen käsitellyt opettamista, musiikinopetusta sekä musiikkiterapiaa. Tarkoitukseni oli pohtia, mitä on hyvä opettajuus ja mitä se vaatii. Halusin tarjota pedagogeille mahdollisuuden tehdä syvällisempää pohdintaa ja analyysia omasta opettajuudestaan. Pohdintani perustuivat pitkälti omiin kokemuksiini opetustyöstä sekä myös teoriaan, jota etsin näkemyksieni tueksi. Aineistonkeruussa löysin paljon uutta tietoa pedagogiikasta sekä musiikkiterapiasta. Siinä samalla kokemuksiini perustuvat näkemykset saivat lisää teoreettista viitekehystä ympärilleen. Yllätyin siitä, kuinka paljon ideoimiani opetustapoja ja menetelmiä hyödynnetään jo valmiiksi jossain muodossa. Silti opiskelu- ja opetusurani aikana en ole niinkään havainnut kyseisten menetelmien käyttöä tai hyödyntämistä.

Opetusalalla tapahtuu paljon ja uusia ideoita syntyy jatkuvasti, mutta haastavinta on ottaa uudet menetelmät käyttöön sekä soveltaa niitä erilaisiin opetustilanteisiin. Vaikka opetuslalla tapahtuu koko ajan, ovat muutokset hitaita sekä päätöksenteko niiden suhteen vie aikaa. Kun jokin asia on viimein saatu päätettyä, tuntuu siltä, että opetussuunnitelman päivitys olisi jälleen ajankohtaista. Ohjaajina voimme kuitenkin viedä asioita eteenpäin sekä toteuttaa hyviä ideoita jo aikaisemmin ja todeta ne toimiviksi. Kuten olenkin jo tässä tutkielmassa maininnut, opetusala elää jatkuvassa kehityksessä.

Musiikkikoulun perustaminen on vielä tässä vaiheessa melko kaukainen tavoite, mutta ajatus onkin lähteä kehittämään ideaa eteenpäin elementti kerrallaan. Tällä hetkellä toimin kitaransoiton opettajana, eli minun musiikkikouluni on jo jollain asteella olemassa. Omassa opetuksessani voin vaikuttaa käyttämiini opetustapoihin sekä menetelmiin ja pidän kiinni niistä arvoista, mitkä koen opetustyössä tärkeäksi. Oman opettajuuden ja ohjauksen täytyy olla kunnossa ja hyvässä tasapainossa ennen kuin voi lähteä viemään eteenpäin ajatusta jostain suuremmasta kokonaisuudesta. Tämänhetkisessä tilanteessani hyvää opettajuutta on helppo harjoittaa, sillä käytännön toiminnasta vastaan vain minä itse. Esille tuotuja menetelmiä ja uusia ideoita on tutkimuksen ansioista helpompi lähteä viemään käytäntöön, sillä nyt olen tehnyt niistä myös teoreettista analysointia.

Tutkimus onnistui mielestäni hyvin. Saavutin opinnäytetyöni tavoitteet tavoitellusti sekä sain selville toivottuja tutkimustuloksia. Tutkimuksen avulla löysin keinoja, joilla opettajuutta voitaisiin kehittää. Selvisi myös mitä menetelmiä käyttämällä pystytään tukemaan oppilaslähtöistä, nykyaikaista ohjaamista, kehitystä ja kasvua. Tarkoitukseni oli tuoda tutkimukseen niitä asioita, jotka olen kokenut tärkeäksi opetustyötä tehdessäni. Löysin näille näkemyksilleni teoreettista taustaa ja tukea. Lisäksi löysin

uutta tietoa menetelmistä, joita voisin hyvinkin hyödyntää omassa opetuksessani. Omat tavoitteeni jopa ylittyivät tutkimukseni myötä ja tehty työ edesauttoi opettajuuttani. Tutkimuksen tekeminen antaa usein paljon enemmän kuin on tarkoitus ja juuri siksi tutkijan kaltaista olemusta kannattaa hyödyntää oman opettajuuden kehittämiseksi. Vastauksia tutkimuskysymykseen löytyisi varmasti paljon enemmänkin, mutta aiheen laajuuden ja monipuolisuuden takia käytin tutkimuksessani niitä aiheita, jotka tällä hetkellä koin aiheellisiksi.

Valmistumisen lisäksi tutkimuksesta on minulle suuri hyöty tulevaisuudessa. Se kai on opinnäytetyön ajatuskin. Tutkimusprosessin aikana opitut uudet asiat antavat minulle rutkasti uusia välineitä ohjaukseni kehittämistä varten. Myös jo entuudestaan tutut menetelmät ja teoriat joutuivat kriittisen tarkastelun alle ja sen avulla saan tehtyä opetustyylistäni optimaalisemman kokonaisuuden. Työ on innoittanut minua opetuksen panostamiseen vielä enemmän kuin aikaisemmin ennen tutkimuksen aloittamista. Siinäkin mielessä opinnäytetyönä tämä tutkimus on onnistunut. Tämän laadullisen tutkimuksen tekeminen oli hyvin työlästä ja hidasta sekä sinnikkyyttä vaativaa toimintaa. Tutkimusprosessi oli aikaa vievää, vaati laajaa aineiston etsimistä, sisälsi paljon pohdintaa ja kaiken kyseenalaistamista. Työn ja tekstin tuottamiseen liittyi myös jatkuvaa epävarmuutta. Olin epävarma siitä, mitä työhön voi lisätä ja mitä ei. Jossain vaiheessa oli aina palattava alkuperäisten ajatusten äärelle ja pohdittava, mitä tältä tutkimukselta haluan. Lopputulokseen olen kuitenkin tyytyväinen ja olen ylpeä työstäni.

Tutkimusprosessi herätti minussa laajaa itsereflektointia omasta toimimisestani opettajana. Halusin löytää uusia mahdollisuuksia laajentaa omaa sekä muiden osaamista pedagogisessa työssä. Toivon, että työni antaa uusia ideoita ja näkemyksiä muille pedagogeille, minulle se ainakin antoi. Opettajuus ei ole yksinkertaista ja se herättää paljon kysymyksiä. Millainen on huono opettaja? Onko opetukseni vääränlaista? Onko olemassa hyvää opettajuutta? Kukaan ei ole opettajana täydellinen ja työ on luonteeltaan kehittyvää. Siksi opetustyössä on oltava itselleen myös armollinen ja oleellista on keskittyä tulevaisuuteen. Opettajat saavat myös epäonnistua, sillä sitä kautta me opimme ohjaamaan oppilaitamme paremmin. Opetuksessa oppivat sekä oppilaat että me opettajat.

LÄHTEET

- Ahonen, H. 1992. Musiikki – sanaton kieli, musiikkiterapian perusteet. Helsinki: Finnlectura.
- Ahonen, H. 1993. Musiikki – sanaton kieli, musiikkiterapian perusteet. Helsinki: Finnlectura.
- Ahonen-Eerikäinen, H. 2000. Musiikki- sisäisen maailman symboli. Teoksessa T. Heikkilä, L. Paloheimo & I. Taipale (toim.) *Mieli ja taide. Mielenterveyden keskusliitto ry.* Helsinki.
- Ala-Ruona, E. 2003. Fysioakustinen hoito osana erikoissairaanhoidon ja kuntoutustutkimusta. Teoksessa E. Ala-Ruona, J. Erkkilä, R. Jukkola & K. Lehtonen (toim.) *Muistoissa Petri Lehikoinen 1940 – 2001.* Jyväskylä: Suomen musiikkiterapiayhdistys ry, 173–193.
- Ala-Ruona, E., Saukko, P. & Tarkki, A. 2009. Musiikkiterapiapalvelut. Jyväskylä: Kopijyvä.
- Alhonen, J. 2015. Tunnereaktion mittaaminen: ruokatunneilla herätettyjen tunteiden keholliset vasteet. Itä-Suomen yliopiston Terveystieteiden tiedekunta. Pro gradu-tutkielma. Saatavilla: https://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20150472/urn_nbn_fi_uef-20150472.pdf. Viitattu: 15.05.2020.
- Bunt, L. 1994. *Music therapy. An art beyond words.* New York: Routledge.
- Bruscia, K. E. 1991. *Case studies in music therapy.* Phoenixville, PA: Barcelona Publishers.
- Erkkilä, J. 1992. Musiikin tunnevaikutukset ja merkitys musiikkiterapian näkökulmasta. Musiikkiterapian pro gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
- Erkkilä, J. 1995. Musiikkipohjaiset tunteet ja musiikkiterapia. Jyväskylän yliopiston musiikkitieteen laitoksen sarja A: Tutkielmia ja raportteja 13. Jyväskylä.
- Erkkilä, J. 2010. Musiikkiterapia psykoterapiana. Teoksessa J. Louhivuori & S. Saarikallio (toim.) *Musiikkipsykologia.* Jyväskylä: WS Bookwell Oy, 393–406.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. *Tutki ja kirjoita. 10., osin uudistettu laitos.* Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Huotilainen, M. 2013. Musiikin oppimisen erityisyys neurotieteen näkökulmasta. Teoksessa P. Jordan-Kilki, E. Kauppinen & E. Viitasalo-Korolainen (toim.) *Musiikkipedagogin käsikirja. Vuorovaikutus ja kohtaaminen musiikinopetuksessa.* Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy, 97–100.
- JaSeSoy ry. 2020. Vapaa musiikkikasvatus. Saatavilla: <http://jasesoi.com/vapaa-musiikkikasvatus/>. Viitattu: 25.05.2020.
- Kaikkonen, M. 2013. Kohti inklusiivista musiikinopetusta. Teoksessa: P. Jordan-Kilki, E. Kauppinen & E. Viitasalo-Korolainen (toim.) *Musiikkipedagogin käsikirja. Vuorovaikutus ja kohtaaminen musiikinopetuksessa.* Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy, 97–100.
- Kananen, J. 2015. *Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Näin kirjoitat opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun.* Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Kansanmusiikki-instituutti. 2020. Pedagogiikka. Saatavissa: <http://www.kansanmusiikki-instituutti.fi/napparit/napparipedagogiikka/>. Viitattu: 22.05.2020.

Lonka, K. 2015. Oivaltava oppiminen. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Mäyrä, F. 2015, toukokuu 21. Pelit ja pelaaminen työelämän uudistajana. Telma-lehti. Saatavissa: <https://telma-lehti.fi/pelit-ja-pelaaminen-tyoelaman-uudistajina>. Viitattu: 12.05.2020.

Ojanen, N. 2017. Skeittaus. Ammattilaisen opit harrastajalle. Helsinki: Kustannus-osakeyhtiö Nemo.

Opetushallitus. 2017. Musiikki taiteen perusopetuksessa. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/musiikki-taiteen-perusopetuksessa-2017>. Viitattu: 18.05.2020.

Opetushallitus. 2020. Ilmiömäinen ilmiömäistä ilmiömäisesti. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/ilmiomainen-ilmiomaista-ilmiomaisesti>. Viitattu: 27.05.2020.

Peda.net. 2020. Mitä ohjaus on? Saatavissa: <https://peda.net/espoo/espoonlahdenkoulu/oppilaanohjaus/mit%C3%A4-ohjaus-on>. Viitattu: 11.05.2020.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. 22.12.2014/92. Saatavissa: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf. Viitattu: 16.05.2020.

Pinomaa, S. 28.11.2018. Viikon kysymys: Mitä tarkoittaa disruptio? Elinkeinoelämän keskusliitto. Saatavissa: <https://ek.fi/ajankohtaista/uutiset/2018/11/28/viikon-kysymys-mita-tarkoittaa-disruptio/>. Viitattu: 13.05.2020.

Porander, K. 2013. Musiikkiin tarvitaan koko keho. Teoksessa P. Jordan-Kilki, E. Kauppinen & E. Viitasalo-Korolainen (toim.) Musiikkipedagogin käsikirja. Vuorovaikutus ja kohtaaminen musiikin-opetuksessa. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy, 138–146.

Pylkkä, O. Oppimiskäsitykset. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Saatavissa: <https://oppimateriaa-lit.jamk.fi/oppimiskäsitykset/>. Viitattu: 11.05.2020.

Salo, J. Missä sinä olet ollut? Terapeutista musiikkikasvatusta Ruskeasuon koulussa. Musiikkiterapia 1/2000, 31–43.

Saukko, P. Musiikkiterapian tavoitteet lapsen kuntoutusprosessissa. Jyväskylä: University Printing House. Jyväskylän yliopiston humanistinen tiedekunta 112. Väitöskirja. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/19398/9789513934453.pdf?sequ>. Viitattu: 14.05.2020.

Suomen musiikkiterapiayhdistys. 2015. Mitä on musiikkiterapia? Saatavissa: <https://www.musiikkiterapia.net/index.php/mita-musiikkiterapia>. Viitattu: 11.05.2020.

Suomen musiikkioppilaitosten liitto ry. 2013. Suomen musiikkioppilaitosten liitto ry:n esite. Saatavilla: http://www.musicedu.fi/wp-content/uploads/2017/01/sml_esite_valmis.pdf. Viitattu: 15.05.2020.

Suomen perustuslaki. 11.6.1999/731. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=suomen%20perustuslaki#a731-1999>. Viitattu: 11.05.2020.

Suomen Suzuki-yhdistys. 2018. Suzuki-menetelmä. Saatavissa: <https://suomensuzukiyhdistys.net/tietoa-yhdistyksesta/suzuki-menetelma/>. Viitattu: 25.05.2020.

Tervaniemi, M. 2009. Miksi musiikki liikuttaa? Aikakausikirja Duodecim, 2009, 23. Saatavissa: <https://www.duodecimlehti.fi/duo98457>. Viitattu: 28.05.2020.

Tieteen termipankki 2020, Filosofia: sokraattinen metodi. Saatavissa: http://tieteentermipankki.fi/wiki/Filosofia:sokraattinen_metodi. Viitattu: 12.05.2020.

Tieteen termipankki 2020, Kasvatustieteet: pedagogiikka. Saatavissa: <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kasvatustieteet:pedagogiikka>. Viitattu: 12.05.2020.

Turpeinen, J. 2020. Henkilökohtainen tiedonanto, keskustelu.

Rauste-Von Writght, M., Von Wright, J. & Soini, T. 2003. Oppiminen ja koulutus. 9., uudistettu painos. Juva: WS Bookwell Oy.